

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I
N-rul 30

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ 9 NOEMVRIE 1924

C U P R I N S U L :

- PROBLEMA CULTURII: Către generația tineră . . . Ion I. Lăpădatu
INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: Hertenberg . . . I. Lupaș
PROBLEME SOCIALE: Problema orașelor ardene Sabin Opreanu
POLITICA EXTERNĂ: România și Polonia . . . N. Dașcovici
Bismarck, Napoleon III și războiul din 1870 (Un
duel diplomatic celebru) . . . Nic. Tolu
ACTUALITĂȚI: Morții noștri (Alexandru Bogdan) . Ax. Banciu
Poincare despre Macdonald . . . Horia Trandafir
DISCUȚII LITERARE: Cezar Petrescu . . . Gh. Bogdan-Duică
Francmasoneria după războiu . . . Horia Trandafir
PROBLEME ECONOMICE: Bugetul integral al țării Vasile Vlaicu
Săptămâna economică . . . Vasile C. Osvadă
Cronica financiară . . . Vasile Vlaicu
SĂNĂTATEA PUBLICĂ: După congresul psihiatrilor Dr. Gh. Preda
Reintrarea copiilor orfanii din coloniile de vacanță Dr. Ax. Iancu
CRONICI DIVERSE: Păreri filosofice despre cultura românească. —
„Cântarea României“ la Praga. — Cultură și știință. — Ruina mo-
rală. — Activitatea secției școlare a Asteii. — Aforisme. — Bibliografie.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoit. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldis, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Daică, Ion Lupaș, Onisifor Ghiбу, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopotel.

Colaboratori: I. Agărbiceanu, T. Alban, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăiana, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, V. Ghidonescu, N. Ghiulea, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simeon Mehediniț, Stefan Meteș, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclișanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, iG. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciu; Const. Sudețeanu, inginer Suluțiu, Gavri Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voița, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

În București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.

În Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Răfiroiu
Seliște: prof. Alex. Iosif

În numărul viitor:

Dr. M. Chirițescu: *Publicistica noastră economică.*

Teodor Jireghie: *Pagini din Basarabia.*

Al. Procopovici: *Petre Liciu (un capitol din viața Bucovinei de altădată).*

Prof. A. Maior: *Probleme psihologice ale Industriei.*

Bibliografie

Am mai primit la redacție:

Cărți:

Dr. A. Flachs: *Româniche Lyric*, București, Cartea Românească 1924, 230 p., 40 Lei.

C. I. Karadja: *Quelques considerations sur le service consulaire roumain*, Bucarest 1923, Cultura Neamului Românesc; fără preț.

V. Șotropa: *Două tablouri istorico-statistice din 1714 și 1733*, Cartea Românească 1924, fără preț.

Biblioteca „Cunoștinți folositoare” Seria A no 6, 7: seria B no 4, 5. Prețul à 3 Lei. Cartea rom.

I. Dragoslav: *Provestea Crinului; C. Stamatii Povestea povestelor; — Cu prilejul întâiului centenar dela nașterea lui Avram Iancu*, toate în colecția „Pagini Alese” Buc., Cartea Rom., 32 p., 250 Lei.

Ch. L. Poor: *Sistemul solar*, trad. V. Anestin, Bibl. Minerva, Buc. Cartea Rom. 128 p. 6 Lei.

Valentiny Antal: *Tuzetes roman alak-tan*, Cluj, 192 p., fără preț.

Dr. I. Mateiu: *Politica școlară a României întregite*, discurs, București. Imp. Stat. 44 p.

Reviste:

Buletinul Camerei de comerț din Chișinău, no 5-6, lei 50.

Buletinul Camerei de c. și i. din Iași no 8-9; 10 (Oct.)

Buletinul Camerei de c. și i. din Ploiești, no 8-9.

Flamura, an II., no 8 Craiova, 8 Lei. Revistă literară.

Convorbiri Literare no 56., no Iulie-August, București.

Viața Românească an XVI., no 9, Septembrie, Iași.

Datina, an II. no 7-8. Turnu Severin. Revistă literară și socială.

Omul Liber, Adevărul Literar, Ideea Europeană.

Alte publicațiuni, ziare etc.:

Universul, Adevărul, Dimineața, Argus, Neamul Românesc, din București; Patria, Infrățirea, Consum, Cluj; Gazeta Transilvaniei, Brașov; Deutsche Tagespost, Sibiu; Tribuna Nouă, Arad; Libertatea, Orăștie; Beiușul, Beiuș; Unirea Poporului, Unirea, Blaj.

Redacția și administrația revistei

SOCIETATEA DE MÂINE

sunt instalate în palatul Camerii de Comerț din Cluj (nr.ii 115 și 116).

— Ore de birou zilnic 14-16. —

“CENTRALA”

SUROGAT DE CAFEA

În pahare à 1/6, în suluri à 1/10 și pachete à 1/4 kg. sunt cele mai renumite surrogate de cafea, în condițiuni foarte avantajoase. ♦ ♦ Sprijiniți industria românească aprovizionându-vă cu acest articol introdus deja în toate gospodăriile.

„TEXTILA” N. Brețan

Magazin de mărunțșuri și tricotaj
CLUJ, Strada Iuliu Maniu No. 8.

Dr. N. POPOLIȚĂ

MEDIC OPERATOR

specialist în boli de nas, gât și urechi

Cluj, Piața Unirii Nr. 13.

Doctorul OCTAVIAN C. PUȘCARIU

SPECIALIZAT LA PARIS

Boli Genito-Urinare,
Sifilis (Bărbați—Femei),
Cystoscopie, — Uretroscopie,
Tratamente Electrice

Consultațiuni: 8-9 a. m. și 4-7 p. m.

BUCUREȘTI

Telefon 64-52 Str. Brezoianu, 26 bis

Doctor G. Sglimbea

fost asistent univ. la Paris (prof. Gosset) operațiuni chirurgicale, boli de femei, faceri, genito-urinare sifilis.

Consultațiuni: 9-12 str. Sf. N. Șelari 5
4-6 str. Armenească 35

BUCUREȘTI

IN BUCUREȘTI

depozițul revistei

SOCIETATEA DE MÂINE

este în strada Zaharie no. 3.

D. MIHAIL BOTE este autorizat cu încasarea abonamentelor.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDAȚIA:

PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, DUMINECĂ 9 NOEMVRIE 1924

Anul 1

N-rul 30

EXEMPLARUL 12 LEI

CĂTRE GENERAȚIA TINERĂ

— Cuvinte adresate studențimei dela Academia Comercială din Cluj —

Acum doi ani, din acelaș loc și cu acelaș prilej ca cel de astăzi, vorbind despre marile turburări sociale, economice și politice ale zilelor noastre, spuneam, că deși se fac enorme sforțări pentru restabilirea echilibrului moral și de interese materiale ale lumii, totuș, se pare că nicări nu se întrezăresc încă semnele serioase și încurajatoare ale unor stări normale. Și cu toate acestea — continuam atunci — ar fi o mare greșală a perde nădejdea unei reveniri, căci ordinea morală și socială, pe care s'a întemeiat și trebuie să se întemeieze organizația lumii, a eșit totdeauna și din toate sgduirile biruitoare, precum, desigur, biruitoare va eși și de astădată.

Acestea le spuneam acum doi ani. Nu e mult de atunci și observatorul atent și obiectiv va trebui să recunoască, că în acest scurt interval s'au produs fapte, care dovedesc, că lumea evoluează, adevărat, încet, dar totuș evoluează spre o normalizare a așezărilor sociale, economice și politice. Austria, ajunsă la marginea abizului, în care era să se prăbușească, trăgând după sine și o bună parte din Europa centrală, a fost pusă pe calea refacerii prin intervenția țărilor din apus. Acțiunea de sanare întreprinsă în cei doi ani trecuți a regenerat-o cu mai bune rezultate, decât cele ce se așteptau. Pe urma Austriei, în toamna aceasta, s'a pus bază și s'a început — tot prin sucurs internațional — acțiunea de sanare a vecinei sale, a Ungariei. Turcia a intrat și ea în curentul de gândire al vremurilor noi. Califatul, cu așezămintele lui retrograde, a fost desființat și noua republică adaptează din ce în ce mai mult, în fond și în formă, exigențele sociale culturale, economice și politice ale lumii moderne. Conferința dela Londra a regulat, în sfârșit, marea problemă a reparațiilor germane și planul Dawes creiază condițiuni prielnice pentru restabilirea echilibrului moral și economic, am putea spune, al întregului apus.

Dar nu numai în lumea mare, ci

și în cercul restrins al patriei noastre se pot observa începuturile unei reveniri către stări mai normale, cu deosebire pe terenul activității social-economice. Iată, de pildă, producțiunea agricolă a țării. În 1923 s'au produs 35'7 milioane Hl. de grâu față de 27'6 milioane în 1921. Un spor de 8'1 milioane, sau 29%. Orz s'a produs 21'7 milioane, față de 15'5. Sporul este de 5'9 milioane Hl., sau 38%. Porumb s'a produs 57'4 milioane, față de 37'5. Sporul face 19'9 milioane Hl., sau 53%. În fine — ca să mai amintesc numai un singur product agricol încă — sfecla de zahăr a fost 5'5 milioane quintale față de 3'5 milioane în 1921. Un spor de 2 milioane quintale sau 57%. Contingentul de animale, redus atât de mult — cu deosebire în vechiul regat — sub durata războiului, s'a refăcut aproape pe deantregul. În cei trei ani din urmă, numărul cailor a sporit dela 1,481,000, la 1,960,000 — 32%; numărul bovinelor dela 4,730,000 la 6,253,000 — deasemenea 32%; iar oile dela 8,670,000 la 14,136,000 — deci 63%.

Evidente progrese întâlnim și în domeniul industrial.

Petrolul, cea mai înfloritoare industrie românească, care ajunsese în 1912 la o producție de 1,800,000 tone și care dăduse României, după Statele-Unite, Rusia și Mexico, locul al patrulea între statele producătoare ale lumii, fu aproape pe deantregul distrusă în 1916, când s'au incendiat 800,000 tone petrol și derivate cu toate rezervoarele, în care se găsea. Totatunci s'au demolat 1500 de sonde și s'au distrus un mare număr de rafinerii. Valoarea tuturor acestor distrugerii s'a fixat la aproape 10 milioane lire sterline, adică 10 miliarde lei hârtie de astăzi. Și cu toate acestea, cu toate că după războiu se găsiseră numai 450 sonde în funcțiune cu o producție anuală — în 1918 — de abia 500,000 tone, cu toate că lucrările de sondaj se redusese dela 78,643 metri în 1913 la abia 17,660 în 1918—19, iar exportul scăzuse dela 1,000,000 tone la abia 44,000, totuș producția a crescut dela 920,000 tone în 1919 la 1,510,000 în 1923. În trei ani un spor de 60%. În anul în curs

producția ce se evaluează a fi cel puțin 1,700,000 tone.

Producțiunea de cărbuni, la rândul său, a crescut — exclusiv în Transilvania — dela 1'5 milioane tone în 1919 la 2 milioane în 1922.

În alte industrii principale, producțiunea arată următoarele evoluțiuni:

Fonta brută . . . tone	35,754 la	50,948	— 42%
Oțelul . . .	37,034	80,500	— 117%
Produse laminate . . .	30,650	45,122	— 50%
Zahăr . . .	24,220	75,000	— 212%
Lemn de construcție m.	25'0,000	4,700,000	— 82%
Pânză de bumbac . . .	7,800,000	18,580,800	— 130%
Sticlă — plană . . . m ²	86,700	532,800	— 520%

În domeniul comercial e de ajuns să privim circulația de mărfuri și balanța comerțului exterior ca să constatăm rezultatele dobândite. Astfel transporturile lunare au crescut dela finea anului 1920 până în Sept. 1923 dela 4,360,000 tone la 14,575,000 tone, iar balanța comercială, care pentru anii 1919—1921 se părea că se stabilise la un pasiv de ca 3'5 miliarde lei, a ajuns a fi activă la finea anului 1922.

II.

Și toate aceste rezultate din lumea mare și din cea mai restrinsă a țării noastre sunt produsul muncii și abnegațiuni mulțimei, care printr'un instinct de conservare și progres, tinde tot mai mult către o viață și activitate din ce în ce mai normală. Ele nu sunt produsul — cum ar putea crede unii — nici al îndrumătorilor de state, nici chiar al geniilor ori marilor talente. Haosul produs după războiu a fost atât de neașteptat, încât îndrumătorii statelor s'au dovedit, mai pretutindenea, neputincioși în fața problemelor ce li s'au pus. Un geniu incontestabil ca Rathenau a căzut jertfă junkerilor germani, care ar voi să se reîntoarcă la statul-jandarm dinainte de războiu. El a căzut pentru ideile sale, ce se păreau prea avansate ideologilor lumii imperialiste; a căzut, ca, după doi ani, aceleași idei să fie acceptate și realizate de Conferința dela Londra. Un mare talent organizatoric ca Rașin cade și el jertfă cerbiei cu care ținea să și ducă la îndeplinire reformele sale financiare, economice și morale. Se pare, că lumea ar vrea să consfințească azi mai mult ca ori și când

adevărul faimoasei axiome a fiziocrailor: „le monde va de lui même“.

Munca numai și jertfa mulțimei au produs ceea ce s'a dobândit până acum. Munca și jertfa acestei mulțimi au mântuit Austria de catastrofă, vor refăce Ungaria și vor moderniza lumea, crezută pierdută pentru totdeauna, a Osmanilor. Această muncă și jertfă, îndoită și întreită însă, va pune pe Germania în situație de a se achita de considerabile prestațiuni la care s'a angajat față de învingători. Și se va achita nu numai cu cărbune și fabricate, ci — și aci este punctul culminant al jertfelor mulțimei — cu mâna de lucru. Enorme lucrări publice vor fi executate în Franța de mâna muncitorilor germani, în contul reparațiunilor.

Munca sistematică, pricepută și fără odihnă este și rămâne și salvatoarea țării noastre, muncă din care trebuie să și ia partea unul fie care. La această muncă grea și de mare răspundere trebuie să se angajeze și generația tineră de azi, în deosebi generația, care se pregătește pentru problemele reale ale vieții, pentru marile probleme social-economice. Acestei generații aparțineți D-voastră, studenții acestei Academii, către care se îndreaptă azi și de aci înainte zi de zi cuvintele noastre.

La această muncă trebuie să vă îndemne nu numai datorința de a vă înarma cu cât mai multe și mai profunde cunoștințe, ca astfel să puteți intra cât mai bine pregătiți în lupta vieții, ci trebuie să vă animeze și menirea frumoasă, ce vă așteaptă și împrejurările norocoase, între care vă e dat să lucrați și să progresați.

Sub acest din urmă raport și în comparație cu generația ce v-a precedat, vă puteți numi cu drept cuvânt „generația fericită“. Faceți, vă rog, o comparație și vă veți convinge. Generația ce v-a precedat, înțeleg generația noastră a celor din această parte de țară, a trecut prin universități și academii nu numai străine și ostile duhului și genului românesc, dar și infiltrate totodată de un mediu otrăvitor și ucigător. A trecut prin o adevărată „temniță intelectuală“, cum foarte bine o numia mai anul trecut un sincer iubitor al tinerimei. Și dacă cu toate acestea n'a sucombat și n'a fost învinsă de valul ce venia s'o înstreineze, aceasta are a se mulțumi aluatului sănătos din care i s'a plămădit sufletul în umilele căsuțe ale satelor noastre românești. Eșita din universități și academii, generația aceasta a intrat în un teren de activitate foarte redus. În afară de cariera liberă de advocat, aproape nimic nu i mai era deschis. Și în deosebi închise îi erau carierele practice, finanțele, comerțul și industria fiind deținute exclusiv de străini, între cari era cu neputință să străbată vre-un

titrat, care continua să se mărturisească român.

Dar azi? Școala românească cu suflet românesc. În ea spiritul generației tinere se poate mișca liber și se poate avânta până la toate înălțimile, de care e capabil. În locul mizeriei de odinioară a studentului ardelean, burse, căminuri și tot felul de ajutoare și înlesniri. Și cum rîvna de învățatură și setea de lumină a ramas tot cea veche, tinerimea de azi poate deveni o generație superioară celor ce au precedat-o. Ea poate intra cu mult mai bine și mai temeinic pregătită pentru problemele vieții, unde nimic nu-i mai stă închis, nici în carierele pur intelectuale, nici în cele practice. Cu deosebire în aceste din urmă un câmp vast și extraordinar de fertil îi stă înainte, mai cu seamă dacă noile metode cu care se intenționează a se exploata în viitor proprietățile și bunurile publice, vor fi puse în aplicare practică. Căci priviți — de exemplu — câmpia Transilvaniei cu gazul ei metan și cu întreprinderile alimentare de acest minunat dar al naturii. Rezervele înmagazinate în această câmpie sunt fără păreche. Sunt evaluate până la 250 miliarde de metri cubici, din care de prezent se utilizează o cantitate reativ redusă. Sonda No. 2 din Șermășel este, ce privește producțiunea, a patra din lume, iar ce privește puritatea — 99% — întâia. Priviți, mai departe, Valea Jiului cu considerabilele ei exploatari miniere de cărbuni, alea căror rezerve actuale se evaluează la 43 milioane tone, iar cele probabile la 700 milioane, după unii, și la 2 miliarde, după alții. Rezervele în minereuri de fer se socotesc a fi 24 milioane tone, conținând 38—55% fer. Dar celelalte minerale și minereuri, dar petrolul, de care am vorbit? Priviți apoi terenurile de păduri cu considerabilele exploatari forestiere. Aproape 25% din suprafața totală a țării e acoperită cu material lemnos (7,094,056 Ha), din care 54% proprietăți publice. Dar pe lângă toate acestea și altele asemenea lor, ce poate dovedi mai bine puterea și viitorul economic al acestei țări decât generatorii de energie, de care dispune? Sursele de energie în România mare se evaluează la 5,250,000 HP. Dintre aceste s'ar putea utiliza pentru industrie, mine, căi ferate și uzine electrice 1,830,000. Și cum trebuințele actuale sunt numai 800,000 HP., avem chiar în prezent o rezervă de peste un milion. Pentru viitor însă, între generatorii de energie, locul prim sunt chemate să-l ocupe căderile de apă, ale căror disponibilități r putea fi în o primă etapă de desvoltare, 1,650,000 HP. Din aceste, peste un milion în Transilvania, iar restul în vechiul regat. Iată câteva crâmpete numai din vastul teren, în care se vor putea valida, prin forța lor de

inițiativă, creațiune și cooperare, energiile bine pregătite ale generației DV. tinere.

III

Dar pentru ca pregătirea să-i fie cât mai bună și lucrarea ei din viitor împreună cu cei mai siguri sorți de izbândă, e necesar ca generația tineră să țină seamă de toate acele norme, pe care le-au probat și verificat experiențele îndelungate ale trecutului nostru și ale trecutului altor neamuri mai înălțate decât noi.

E necesar înainte de toate să se fixeze bine în curentul de gândire al vremii. Și, curentul acesta este *idea națională*, care ne-a călăuzit și în slujba căreia au stat toate generațiunile ce s'au succedat dela mijlocul secolului trecut și până în zilele noastre. Este *idea națională*, care stăpânește și în prezent, dar care trebuie să fie adaptată împrejurărilor schimbate de acum.

Odinioară cel puțin pentru noi, cei din aceasta parte de țară *idea națională* culmina în libertatea politică. Ea era idealul acestei idei, pentru această libertate politică și în numele ei se istoviau toate puterile noastre. În serviciul ei stetea tot ce aveam: școală, biserică, limbă, literatură . . . Câți din generația studențimei de atunci nu și-au riscat viitorul și nu și-au jertfit tinerețea pentru izbânda marilor mișcări politice ale acelor vremuri: Memorandul, Replica, Liga etc. Azi însă, când libertatea politică a fost realizată, *idea națională* trebuie să și găsească expresiune în hotărîrea tuturor de a face — și în adâncime, nu numai la suprafață — din România întregită o Românie nouă, în care să străbată prin toate fibrele ei și în toate terenele de activitate: socială, culturală, economică și politică, duh românesc. Iar aceasta — în special în terenul vieții social-economice — se va putea ajunge exclusiv prin muncă pricepută, sistematică și perseverentă. În acest teren vorbele nu pot ajuta și nici munca celor, ce nu sunt suficient pregătiți. Muncitorii, tehnicianii, administratorii și conducătorii alcătuirilor, cari formează viața economică de azi, vor putea fi înlocuiți și combătuți numai prin o muncă și pregătire cel puțin similară, dacă nu superioară chiar. Acesta este singurul mijloc de penetrațiune al elementului românesc în adâncimile activității și vieții social-economice, activitate și viață, organizată sub influințele unui trecut nouă nepriincios, activitate și viață în continuă funcțiune, unde nimic nu trebuie răsturnat, ci numai prefăcut.

Fără pregătire și încă pregătire dintre cele mai temeinice și mai bune și fără muncă și încă muncă grea, azi nimenea nu mai poate s'a cu succes în serviciul ideii naționale.

lată, în chipul acesta trebuie înțeleasă și servită în zilele noastre idea națională.

* * *

E necesar mai departe — și aceasta este a doua normă de care trebuie să se țină seamă — ca știința agonisită prin studiu să fie dusă și verificată cât mai curând, cât mai larg și cât mai adânc în viață. Tinerimea noastră nu trebuie să se mulțumească numai cu teoria și știința, ce și-o poate agonisi în studiul ei academic, ci să caute să le pună în legătură cel puțin cu o parte din realitatea vieții. În lumea nouă, în America, dar și în țările apusului din vechiul continent, tinării se deprind de timpuriu cu realitățile vieții practice. Mulți dintre dâșii, când ies din academii și universități au o experiență de viață aproape tot atât de prețioasă ca și studiile teoretice ce au făcut. Și de cât curaj și încredere în sine dispune cel ce cunoaște lucrurile și în domeniul realităților. Sunt suflete și minți întărite, puternice și nu anemiace ca ale celor ce se mulțumesc numai cu teoriile. Am știut că gazul metan — spunea mai zilele trecute un distins reprezentant al muncii românești — este o mare avuție, dar de rolul extraordinar, ce e chemat să-l aibă în dezvoltarea economică a țării noastre, mi-am putut da seamă cu adevărat numai după ce am cercetat în su-mi câmpia Transilvaniei, examinând lucrările de captare, de conducte și de întrebuițare la fața locului, în industrii; numai atunci mi-am putut da seamă, că câmpia Transilvaniei poate deveni, fără exagerare, Pensilvania României întregite. Nu e un lucru nou ceea ce ne spune. E un lucru, pe care l'au experiat atâția alții și pe care îl va putea experia ori și care dintre noi. Și atunci când studiile DV. teoretice despre comerțul cu lemn de ex., vor fi întregite cu cercetări la fața locului, în întreprinderile forestiere de pe întin-deșele Carpaților; când formulele chimice despre prepararea nitrogenului vor fi întregite cu cunoașterea procedurii faptice, ce se urmează în marile uzine dela Sânmărtin, ori când, în fine, din birourile diferitelor întreprinderi veți cunoaște aplicarea practică a cunoștințelor teoretice de contabilitate, corespondență, aritmetică și matematică, și când, cu un cuvânt, tot ce se agonisește prin știința pură va fi cercetat și verificat și în viață, atunci veți putea începe lupta cea grea de existență și de prefacere nu numai bine pregătiți, dar și plini de toată încrederea. Iar un lucru pornit cu încredere, e de jumătate făcut.

Germania devenise înainte de războiu, una dintre stăpânitoarele lumii prin cei ce trecuseră școlile ei de specialitate: tehnice, comerciale și industriale. Între aceste școli, cele superioare, universitățile. așa numitele

„Hochschulen“ aveau ca scop — cum arată Herriot în lucrarea sa post-belică „Créer“ — „să formeze directori și agenți capabili a conduce marile întreprinderi, a aplica metode științifice, a descoperi noi proceduri...” Și rezultatul a fost ajuns pentru că știința și teoria pură era secundată, încă în decursul studiilor de aplicări practice. În aceasta din urmă direcție rolul seminariilor și al cerce-tărilor la fața locului a fost covârșitor.

De acea timpul liber: Dumineci, serbători și vacanțe, cu un cuvânt timpul neocupat de studii, pentru nimic, nu va putea fi întrebuițat mai cu folos, ca pentru a cunoaște cât mai bine realitățile vieții. Și cât de mult și cât de adânc se pot cunoaște lucrurile chiar și în timp scurt, când este interes pentru ele! Știm prea bine, că sunt și deficiții, mai cu seamă ce privește lipsa de mijloace a multora. Credeți însă, că dacă se pune interes și voință, se poate găsi, fără greutăți deosebite, sprijinul, ce lipsește.

* * *

O altă împrejurare asupra căreia țin să insist și care poate fi considerată ca una dintre cele mai de căpetenie norme de conducere este că în viață peste tot și în special în domeniul vieții practice, succesul atâr-nă foarte mult și aproape exclusiv dela simțul și deprinderea de a ști face deosebire între idee și realitate. E un simț și o deprindere, care lipsind, cauzează adeseori mari decepții în viață. Și nu arareori s'au văzut tineri, cari loviți de decepții la început și-au pierdut curajul și încrederea pentru restul vieții.

Nici odată în viața ei tinerimea nu are o mare nevoie de sfatul și experiența celor mai în vârstă și deosebi a celor mai bătrâni, decât în epoca când e chemată să treacă din domeniul ideilor în acel al realităților. Câți nu succumbă în viață pentru că nu pot aprecia distanța dela idee la realitate. Și ca să se poată aprecia cât mai bine folosul ce pot să-l aibă cei tineri dela cei mai în vârstă, când e vorba de idei și și realități, să mi dați voie să citez câteva cuvinte, spuse nu așa de mult de un mare iubitor al tinerimei, el însuși educator al ei.¹⁾

„Tineretea are multe daruri dar are și bătrânețea pe ale sale. Ceea ce te încântă la un tiner, iar uneori te îngrijește, e nemăsurata încredere în sine. După cum copilul, lipsit încă de experiența spațiului concret, întinde mâna să apuce luna, tot asemenea tinerul, nedepins cu încercările vieții, dela premise ideale, sare repede la concluzii de activitate practică, fără să țină socoteală, cât timp și câte pregătiri trebuiesc, până ce o gândire

— dreaptă de alt fel — poate să fie adusă la îndeplinire”.

„Ceea ce te ademenește — din contra — în purtarea omului matur și mai ales a celui ajuns la bătrânețe, este respectul realităților, înțeleapta sfială în fața greutăților de a înfăptui o idee, precum și o vedere mai limpede asupra fluxului și refluxului cugetelor și sentimentelor omenești. De aci nevoia firească pentru tineri de a se apropia de cei mai în vârstă decât ei... De ar putea bătrânii să mai înceapă încă odată dela capăt drumul vieții și de ar ști tinerii, în ce fel să calce pe drumul ce le stă înainte, ascuns în taina viitorului. Aci e marca antinomiei practice a vieții: știința, când nu mai e putere; putere — când nu e încă știința”.

Dar alternativa — închee distinsul educator — e mai grea pe partea bătrânilor, căci pentru ei nu mai învie trecutul. Tinerii însă pot ști, cât de cât, dela cei ce au străbătut drumul, ce le stă acum înainte.

Pe drumul pe care merge, tinerimea e bine să caute a cerceta realitatea cu ajutorul raționamentului și e și mai bine, dacă în problemele, pe care încearcă să le realizeze, se mulțumește totdeauna cu întea mai apropiate, căci și în mic se pot realiza lucruri mari. În înțelepciunea de a fi fixa totdeauna scopuri apropiate și realizabile, stă succesul vieții. Ur-mând astfel nu greșești nici odată distanța dela idee la realitate.

De acea în lumea realităților, nu trebuie alergat după țeluri îndepărtate. Aproape toți oamenii, cari au lăsat în urma lor bogate activități și mari rezultate, au început dela lucruri mici. Pilde sunt atât de multe. În România mică dinainte de războiu, cel mai distins bărbat de stat cu rol hotărâtor în finanțele publice și private, Emil Costinescu, a fost un om exclusiv al vieții practice. A avut un mare respect de realități și le-a încercat totdeauna cu cea mai mare precauțiune. Și în acea vreme câți alții — le trecem sub tăcere numele — foarte învățați, n'au putut lăsa nici cea mai mică dără de lumină din știința lor cea mare, pnetru că n'au avut simțul realității.

Iată de ce nu avem îndeajuns cuvinte a recomanda tinerimei noastre să se deprindă din vreme cu lumea realităților. Numai astfel nu va des-nădăjdui la încercările, care se ivesc mai totdeauna deja la primul paș în lupta vieții. Câți oameni si-au pierdut rostul pentru că n'au obținut, când au intrat în viață, situațiunile, ce le-au așteptat prin o prea mare iluzie despre rolul, ce sunt chemați să-l îndeplinească. Și din contra, câți au ajuns la lucruri mari numai pentru că deși foarte bine pregătiți — au știut să se rezigneze la început, acceptând cele mai modeste situațiuni.

Dar, pe lângă toate acestea, ceea

¹⁾ Dl Sim. Mehedinți, prof. la Univ. din București.

INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE

HERTENBERG...

ce se recomandă mai mult, ca o nedeslăpită normă de viață, este disciplina voinei pentru muncă continuă, fără preget și zi de zi. E cea mai mare virtute, ce și-o poate însuși cineva prin aceasta disciplinare și cea mai desăvârșită garanție a succesului în viața. Deprinderea la muncă trebuie dusă însă până acolo, încât să nu treacă zi, în care să nu fi adăugat ceva nou și folositor la cunoștințele și experiențele noastre. Or, aceasta e posibil numai dacă deprinderea aceasta ni-o însușim de timpuriu, din tinerețe. Și omul abia își poate face idei, ce rezultate admirabile se pot dobândi prin o lucrare zilnică, fie cât de modestă. Două ci-asiuri numai folosite pentru studiu în fiecare zi, pot face minuni.

Aceasta muncă zilnică trebuie însă să fie alimentată și de o continuă hrană sufletească. Îndeosebi avem nevoie de aceasta hrană sufletească, cei ce ne ocupăm cu problemele rigide ale vieții. De aceea să nu întrelăsăm a face loc în sufletele noastre și preocupărilor ideale, ținându-ne la curent, pe cât e posibil, cu ceea ce a produs geniul românesc în literatură și artă. Azi, când preocupățiile materiale stăpânesc aproape întreaga ființă a oamenilor, noi, cei ce trebuie să dăm din lucrarea noastră o bună parte binelui comun, patriei, avem nevoie nu numai de realism, ci și de idealism.

Iată, în chipul acesta trebuie să fie lucrarea noastră, profesori și studenți, aci între zidurile acestei academii și în afară de zidurile ei. Numai lucrând astfel, tineri și bătrâni, de dimineața până seara, zi de zi, ceas de ceas, vom putea fi folositori nouă și neamului. Numai astfel vom putea contribui la normalizarea vieții statului nostru, în toate terenele și în toate direcțiunile. Astfel azi, când începem un nou an școlar, să-l începem hotărâți a munci fără preget și să nu lăsăm o singură zi, în care să nu însemnăm un rezultat, un spor cât de mic la activul lucrării noastre. Deviza să-ne fie: nulla dies sine linea.

Și dacă veți urma îndemnurilor noastre, veți trece, iubiți prietini, ușor prin aceasta academie și o veți părăsi cu regret. Veți profita mult și veți eși bine pregătiți pentru greul zilelor ce vor veni în viață, dar pe care, să fiți siguri, le veți învinge cu mintea înbogățită de știință și cu sufletul întărit în idealism și gata de jertfă pentru binele obștesc.

Iar noi, profesorii, tovarășii Dv. de muncă, când vom coborî aceste catedre, vom avea mulțumirea de a ști, că în urma noastră rămâne, în viața publică românească, o generație neasemănat mai pricepută, mai puternică și gata de jertfă, generația studențimei de azi.

Ion I. Lapedatu

Te vei întreba, iubite cetătorule, ce caută în fruntea rândurilor următoare acest nume cu sunet așa de străin? Nu e al vre-unui comandant de oștiri sau făuritor de teorii postbelice. E al unei simple celebrități provinciale de proporții foarte reduse dar amenință să devină simbolic pentru un anume soi de depolitică școlară.

300—350 elevi ai gimnasiului de stat din Corabia îl cetesc în fiecare zi, fiindcă îl văd săpat în lemnul moale, din care sunt construite catedrele de culoare gălbue, așezate în fața claselor cu populație școlărească mai presus de spațiul lor extrem de restrâns.

Ce se va fi petrecând în mintea sutelor de elevi, osândiți să stea ore întregi cu ochii ațintiți asupra acestui nume cu sunet așa de puțin românesc? Își vor putea ei da seama de umilinta și înfrângerea morală, spre care sunt împinse școlărele statului român prin sistemul anticultural, inaugurat la conducerea lor în anii ultimi?

Acest sistem, păgubitor pentru prestigiul statului în aceeași măsură ca și pentru scopurile de educație și demnitate națională a tineretului școlăresc, în loc de a împlini datoria elementară, să înzestreze școlărele de stat cu clădiri corăspunzătoare cerințelor igienice și pedagogice ale timpului de față, a recurs la un subterfugiu proclamând principiul, că statul îngrijește numai de lefitele corpului didactic (se știe, cum!) iar construcția clădirilor, procurarea mobilierului și-a tuturor celor necesare unei școli suficient înzestrate, rămâne în sarcina comitetelor școlare locale.

Principiul în sine nu e de condamnat. Aplicarea lui lasă însă mult de dorit pretutindeni.

Comitetele școlare, în multe părți, se constituiesc anevoc și nu se pot obicinui cu activitate așa de sistematică și generoasă, cum o reclamă interesele învățământului și ale educației. Astfel rămâne, ca singur directorul și corpul didactic să se ajute, cum poate.

În lipsa de fonduri, bieții oameni pornesc cu pantahuza, mișogindu-se pe la milionarii de război, până când reușesc să stoarcă din puținătatea sentimentului de altruism creștinesc câte o fărmitură de milostenie și pentru școala, căreia toate cele necesare îi lipsesc, în afară de mulțimea ucenicilor doritori de carte și de lumină.

Așa a lucrat și corpul didactic din

Corabia, reușind să primească în dar o vilă pentru locuința directorului, iar pentru sutele de elevi 3 (trei) sale de învățământ cu totul necorespunzătoare, încât nici ca chilii de penitenciar nu puteau fi admise din partea unui serviciu sanitar conștiincios. În aceste sale își pot zdruncina sănătatea elevii nenorociți, cari vor ieși de aci frânți și sufletește aflând, că școala lor a putut să aibă cele 3 sau 4 catedre numai grație munificenței unui negustor oarecare cu numele *Hertenberg*, care s'a milostivit să le dăruiască școlii în cînsfe, pretinzând însă ca acest dar să fie eternizat în slovele numelui său, săpat în lemnul vopsit cu culoare gălbue.

Dacă ar fi lipsit darul lui *Hertenberg*, nu ar fi avut profesorii, unde să ia loc în fața elevilor, ci ar fi fost nevoiți probabil a se așeza și ei în băncile — sistem antidiluvian — în care își chinuesc elevii trupșorul plâpând.

Deci, în loc de îngrijirea și ocrotirea statului, a cărui datorie este nu numai să încasseze impozite, ci și să asigure tuturor cetățenilor săi putința de a se instrui în condiții multămitoare, în loc de simțul increderii și al mândriei de a fi cetățeanul acestui stat — iată cum zilnic se strecoară în sufletul celor 350 de elevi ai gimnaziului Ștefan Popescu din Corabia sentimentul recunoștinții față de *patrioțul român Hertenberg*, care s'a dovedit pentru dănsii mai bun părinte sufleteș decât cei ce stau în fruntea ministerului instrucțiunii publice, cari probabil n'au avut asigurate prin buget sumele necesare pentru a face de prisos darul mecenatului *Hertenberg*, oferit în condiții destul de umilitoare.

Nu este aceasta calea spre falimentul apropiat al unei politici școlare greșite, care ține să prezinte statul român în ochii cetățenilor ca fiind incapabil de a îngriji însuș de propriile sale instituții?

Continuând pe calea aceasta, s'ar putea întâmpla ca ministerul instrucțiunii publice să lase cu timpul întreagă problema învățământului național de stat în grija exclusivă a *Hertenbergilor* și a neisprăviților improvizati în timpul din urmă ca directori și profesori, pe lângă cari — dupăcum constată președintele Asociației profesorilor secundari — „cursiști” din Ardeal sunt adevărați „luceferi”.

I. L.

PROBLEME SOCIALE**PROBLEMA ORAȘELOR ARDELENE**

Intr'un număr precedent prietenul meu Petre Suciu din Turda tratează o problemă de importanță capitală pentru consolidarea Țării noastre și pentru viitorul nostru ca neam. Din spicuirea statisticelor mai vechi și a ultimelor statistice, făcute de ai noștri, dsa ne dă mai multe concluziuni judicioase și instructive cu privire la problema orașelor ardelenne.

Dacă în rândurile cari urmează vom mai spune câteva cuvinte la această problemă, o facem nu cu gândul de-a scădea ceva din valoarea celor spuse de prietenul nostru, ci tocmai dimpotrivă. Ni se pare această problemă foarte importantă și dorim să atragem și mai mult atențiunea asupra celor spuse de d. Suciu și să contribuim și noi cu ceva la lămurirea ei.

Din analiza datelor istorice și statistice mai vechi o concluzie se impune: cu cât ungerii și-au întărit mai mult dominația politică asupra Ardealului și a orașelor lui și cu cât au început a aplica mai stăruitor principiul tuturor guvernelor, pe cel al maghiarizării forțate, cu atât orașele ardelenne schimbau fața văzând cu ochii, se maghiarizau. „Elementul unguresc ajunge stăpân pe orașele ardelenne în jumătatea a doua a v. 19“. Pricinele?! . . . sunt multe, însă toate ni se par o urmare inexorabilă — o spunem iar — a aplicării consecvente și foarte stăruitoare a principiului devenit în jumătatea a doua a veacului trecut idealul politicii interne a întregului popor unguresc: *statul unitar maghiar*.

Noi, ca să ne amăgim, îi ziceam utopie. Rezultatele însă ne-o dovedeau zi de zi, că nu, nu era utopie, ci era o realitate cu urmări foarte triste și dureroase pentru naționalitățile fostei Ungarii, cu urmări cari ar fi terminat până în sfârșit întâi cu desorientarea și descurajarea, mai apoi într'un interval mai scurt sau mai lung de timp, cu desagregarea lor. Știu, afirmăția aceasta li se va părea multora foarte îndrăzneată. Vor zice: bine, s'ar fi putut una ca aceasta de vreme ce Ungurii erau o minoritate, iar naționalitățile (azi li se zice minoritățile) etnice erau în majoritate, se poate scrie astfel când legile naturale ne spun altceva, se poate afirma așa ceva, când ne gândim la vitalitatea poporului nostru? Toate întrebările acestea ar

fi însă îndreptățite numai dacă am avea de a face cu principii, cari s'ar fi condus după punctele fixate și impuse nouă de faimoasele clauzule ale protocoalelor conferențelor de pace din Paris și ticluite după gândul lui Wilson în anul 1919. Ungurii însă nu lucrau după aceste protocoale și începuseră cu mult înainte de 1919. Principiile și le făuriseră ei și le ținuseră în calea desvoltării firești. Procedeele lor erau forțate. Regimul dominant nu era în dependență de legile firești ale vitalității popoarelor sau ale numărului lor, ci era impus de raționamentul implacabil: „sau reușim cu orice preț sau vom dispărea“. Ei bine n'au reușit, dar oare între alte conjuncturi belice nu puteau să iasă lucrurile altfel? Și dacă urmau înainte precum începuseră, unde ajungeau și ce s'ar fi ales de noi și de celelalte naționalități? Iată punctul la care înainte de a-i zice utopie, credem, că e mai nimerit să ne oprim, să medităm și să scoatem pentru noi principii de urmat.

Nimic n'au crușat Ungurii pentru ajungerea idealului lor de stat unitar maghiar, înghițând întâi pe cei de pe pustă, au colonizat tocmai la marginea de răsărit pe Secui, au împănăat ținuturile băștinașilor și la miazănoapte și la răsărit cu neamuri străine (Germani), cari rupte din mediul lor firesc, erau mai curând sau mai târziu mai ușor de asimilat, au deschis frontierele tuturor veneticilor, cari s'au așezat apoi ca elemente disolvahte printre băștinași (Oveii, Armenii, Grecii ș. a. cari toți maghiarizându-se au devenit cei mai aprigi patrioți maghiari), au început a face colonizări, când aveau răgaz, prin ținuturi curat românești (Ciângăii) s'au aruncat apoi asupra orașelor, în cari, precum se vede din articolul menționat, „în jumătatea a două a v. 19. ajung stăpâni“ etc. Alföldul — Câmpia Panonică — era „căldarea“ miraculoasă a alchimistilor din evul mediu și cine intra în clocotele acestui cazan trebuia să iasă Ungur curat, iar orașele erau „furnalele“ mai mici din jurul cazanului celui mare, pentru topirea „zgurei“ minoritare care era prea departe de aburii maghiarizatori ai „căldării“ celei mari. Iar ca o ultimă sfortare și tot odată încoronare a acestei politici

fanatice în stăruința ei „eprobetele“ satelor erau să fie școalele maghiare semănate până prin cele mai mici cătune românești, slovești etc. cu chimiștii lor pricepuți — dascăli — cu menirea să amalgamizeze prin munca lor zilnică resturile minoritare, pe cari la orașe numai incultura le mai ținuse intacte.

Planul acesta era o utopie? Poate, nu i se pot însă nega rezultate importante.

Să vedem:

Pusta era aproape în întregime maghiarizată;

Orașele le cuceriseră până la Carpați, restul fără doar și poate, cu toată vitalitatea noastră, îl câștigau în scurtă vreme;

Dintre popoarele conlocuitoare Șvabii (deocamdată numai intelectualii) și Rutenii erau considerați ca făcând parte din poporul și naționalitatea maghiară. Și ei se împăcaseră cu acest gând: erau în plină desagregare. Slovacii erau în majoritate desorientați. Frânturile mai mici: Oveii, Armenii, Polonii, erau strănici propagandiști Unguri.

Noi Românii la sate rezistam, la orașe la aparență spoream, în realitate însă rândurile, față de Unguri ni se răreau. Să mergem azi după cinci ani de stăpânire românească la Baia Mare, Baia Sprie, Careii Mari, Oradea Mare ș. a. și să vedem câtă vorbă românească se au de? Vom constata că aproape nimic: Românii băștinași din aceste orașe și azi vorbesc ungurește. Procesul de desnaționalizare era în plin progres.

Aceasta este utopie?

Din tabela statistică a populației orașelor dată de dl. Suciu iau următoarele trei orașe:

Careii Mari aveau în 1910 numai 13%, în 1920 însă 19,2%, Baia Mare în 1910 numai 20,7, în 1920 însă 39,1%, Baia Sprie în 1910 numai 5,2% în 1920 însă 35,9% populație românească. Aceste orașe nu sunt dintre acelea, în cari s'ar fi putut îngrămădi prea multă populație românească dela unire încoace. Nu sunt nici centre mari culturale, nici mari centre administrative, sau industriale cum este Clujul de pilda, unde procentul de creștere al Românilor este explicabil. Sunt orașe de provincie ca ori care altele. Totuș procentul de creștere al populației românești este neobicit de mare între 1910 și 1920. Avem o singură explicație. Românii erau în aceeași proporție și la 1910 cași la 1920. În 1910 vorbind însă ungurește

la numărătoare s'au declarat de Unguri, la numărătorea făcută în 1920 însă revenindu-și la origine s'au declarat de Români. Mulți însă și la numărătorea românească din 1920 Români fiind, credem că s'au declarat tot de Unguri; unii dintre ei — poate — și la cea viitoare. Concluzia: recăștigarea pentru românism a foștilor Români.

Oare dacă ar fi rămas și mai departe sub Unguri, ar mai fi cerut acești Români să fie trecuți în coalele de conscripție ale numărătorei din 1920 ca atari? Ceva de tot problematic, mai degrabă nu, decât da. Dacă în ultimele decenii Români au sporit la orașe aceasta a fost numai la aparență, pentru că Ungurii sporeau într-o proporție neasămănat mai mare, nu numai pompând forțe noi din satele ungurești ci și maghiarizând din populația eterogenă a orașelor. Statisticile sunt prea elocoente în această privință, încât să ne lase vre-o nedumerire.

Este adevărat, că orașele trebuie să fie chintesența hinterlandului, dar nu între orice împrejurări. Rațiunea omenească prin mijloace artificiale schimbă legea. Dovadă sunt orașele din toate ținuturile primitive d. ex. Siberia, America ș. a. Dovadă sunt și orașele noastre și poate cea mai isbitoare. Este adevărat, că sunt ceva artificial. Și tocmai fiindcă sunt artificiale, cu toate mijloacele — fie și artificiale — va trebui să le cucerim. Ungurii le-au cucerit din mijlocul masselor eterogene, cu atât mai ușor ne va fi nouă să le dăm hinterlandului, căruia trebuie să-i aparțină.

Mijloacele ni le spune dl Suciu. Mai sunt însă și altele. Nu va trebui să scăpăm din vedere nici pe cel mai mic. În această privință ne poate fi de folos și măturătorul de stradă, vânzătorul de ziare și ușierul unui birou, cași grădina de copii, universitatea, camera de comerț sau prefectul dintr'un oraș.

Altcum orașele vor rămânea încă și mai departe același artificiu străin în corpul natural al mediului românesc. Cu cât se vor identifica mai curând cu restul țării cu atât va fi mai bine.

De încheiere: procesul natural de românizare al orașelor se va face și singur în statul nostru național, să nu uităm însă, că omul poate accelera procesele le poate chiar forța să se producă, mai cu seamă când e vorba de procese, cari rezultă din activități omenești, de procese sociale.

Orașele sunt rezultanta mai multor componente, sunt produsul mai multor factori, unii naturali, cum este hinterlandul, așezarea lor geografică, clima; alții sociali, cum este politica economică și culturală a

Statului și a societății față de ele în primul rând! Influența hotărătoare a celui din urmă asupra lor stă azi aproape numai în mâinile guvernanților noștri.

Sabin Opreanu, prof.

00000000

POLITICA EXTERNĂ

ROMÂNIA ȘI POLONIA

În ultimele două luni grupuri de ziaristi aliați, polonezi și cehoslovaci, au venit să ne viziteze țara, după invitația guvernului nostru, și, astfel, cunoscându-ne mai bine, să poată vorbi la ei acasă, poezelor respective, cine suntem și ce voim.

Despre folosul unor asemenea vizite inutil să argumentăm. El este simțit de toată lumea și, dacă ar trebui să adăugăm ceva, apoi am spune că rău a făcut guvernul că n'a chemat mai de mult și că nu chiamă cât mai des, reprezentanții presei de pretutindeni ca să ne vadă și să ne cunoască. Aceasta ar fi propaganda cea mai nimerită și desmăștrirea cea mai elocventă prin care se poate răspunde la calomniile dușmanilor noștri în opinia mondială.

Cu prilejul sărbătoririi ziaristilor polonezi printr'un banchet oferit de ziaristi români în sala Sindicatului ziaristilor din București, colaboratorul nostru, d. prof. univ. N. Dașcoviți, vicepreședintele celuiși sindicat, a făcut într'un toast următorul rezumat despre solidaritatea româno-poloneză dealungul istoriei până în lumina actualității:

„Înainte de a ridica paharul pentru veșnica tovărășie româno-poloneză, dați-mi voie să pomenesc amintirile trecutului comun ca să înțelegem mai bine datoriile ceasului de față și de viitor.

„Strămoșii noștri au avut mereu legături dealungul veacurilor. Ai noștri au luat din Polonia, pe atunci puternică și strălucită, obiceiurile, iar tinerimea noastră a mers la voi să învețe carte. Prin urmare, din punct de vedere intelectual și social, Polonia era căminul unde ai noștri gustau puțin din civilizația latină și occidentală. Iar din punct de vedere politic, Români și Polonezii, chiar dacă au avut uneori certuri trecătoare, au îndeplinit, totuși, una și aceeași misiune: au apărat Europa de primejdiile Răsăritului. Marele Vostru rege Sobieski a mântuit Viena după cum Ștefan cel Mare al nostru, Voevodul Moldovei, i-a bătut de atâtea ori pe Turci și pe Tătari.

„Mai pe urmă, însă, Români și Polonezii, au încetat, aproape în același timp, să mai joace vre-un rol pe pânza cinematografică a istoriei.

„Prin cea mai mare ticăloșie cunoscută din istoria lumii, Polonia

a fost sfâșiată de cele trei împărății de pradă, Rusia, Prusia și Austria. Vreme de un veac jumătate, apoi, Polonia n'a trăit decât prin scriitorii și artiștii ei, ca și prin sufletul nebiruit al poporului. Cât despre noi, Români, fără să ne fi împărțit direct vecinii, ca pe voi, am dus și noi o viață nenorocită sub înfățișarea unui trai mai mult ori mai puțin independent. Trebuie să mărturisim că norocul nostru a fost neînțelegera vecinilor prădalnici, Rusia și Austria, asupra părților din țară râvnite și mai ales, cearta pentru gurile Dunării. Poate că dacă mai era și al treilea, o Prusie oarecare, ca pentru Polonia, Români ar fi avut aceeași soartă a împărțelii dela sfârșit.

„A trebuit să vină războiul mondial, acel război mare prevestit de ilustrul vostru Adam Mitkiewicz, pentru ca națiunile oprimate să-și poată redobândi libertatea. Astfel a renăscut dintr'odată Polonia, în clipa când calăii ei au fost învinși, după cum s'a reconstituit și România. Bătrâna Europă și-a plătit, așa dar, datoria față de cei cari o apăraseră odinoară de primejdiile Răsăritului.

„Din nenorocire pacea în sfârșit restabilită, amintărea dela Răsărit n'a încetat, ba chiar dimpotrivă. Voi ați cunoscut, în 1920, ce însemnează aceasta, — cât despre noi, fiți siguri, știm destul!

„Alianța din 1921, alianța noastră, n'a fost decât gestul instinctiv de legitimă apărare. Români și Polonezi ne-am pus în apărare contra amenințării dela Răsărit căci, de data asta, n'ar mai fi vorba de mântuirea bătrânei Europe și a civilizației sale, ci'i în joc chiar integritatea țărilor noastre întregite, cum și propria ne civilizație.

„Durerioasa experiență a trecutului ne spune datoria ceasului de față: nici cea mai mică neînțelegere între Români și Polonezi! Dimpotrivă chiar: o solidaritate neclintită în fața primejdiei comune. Aceasta'i condiția esențială pentru viața și in-

dependența noastră între Baltica și Marea Neagră.

„Diplomații și militarii și-au făcut datoria. Tratatul de alianță, ca și convențiile militare sunt încheiate. Dar mai presus de tratate și de convențiuni și mai puternice decât toate tratatele din lume, sunt sentimentele popoarelor și adâncă înțelegere a intereselor comune.

„Acțiunea noastră, a ziariștilor români și polonezi, fără de cari diplomații și militarii n'ar putea face mare lucru. Conducători de opinie. publică, precum se spune despre ziariști, deși ei singuri sunt conduși de această opinie, munca

noastră zilnică și fără de răgaz nu poate să rodească decât prin silinți necurmăte în direcția intereselor supreme ale națiunii.

„Nouă ne revine, deci, sarcina să-i facem pe toți să înțelează, pe cei tineri ca și pe cei bătrâni, pe bărbați și pe femei, de aci din România și dela voi, din Polonia, că interesul suprem al ambelor țări, interesul impus de însăși viața lor, în fața primejdiei răsăritene, cere un legământ neclintit, o alianță veșnică între noi. Amin!

„Închin, deci, pentru întărirea alianței veșnice dintre țările noastre“.

O

BISMARCK, NAPOLEON AL III-lea ȘI RĂZBOIUL DIN 1870

Un duel diplomatic celebru*)

Vom încerca să facem un proces istoric celor doi stăpâni aproape absoluți ai politice franceze și prusiace dela 1862—1870. În evenimentele cari au precedat și provocat războiul din 1870 Bismarck și Napoleon al III-lea își au partea lor de reponsabilitate. Dar credem totuși că s'au exagerat mult prevederea unuia și slăbiciunea celuilalt. Pe de altă parte s'a aruncat fără rezervă asupra politice prusiace toată reponsabilitatea nenorocirilor suferite de Franța în ultimii ani, ai imperiului al doilea. E adevărat că Bismarck, condus de ideea de grandoare a țării sale, voia să umiliască „dușmanul ereditar“, dar nu e mai puțin adevărat, că împăratul Franței trebuia să prevină intențiunile adversarului, să le zădărniciască și să tragă profit din ele. Scopul nostru e: de-a expune faptele de importanță istorică și cari explică condițiunile în cari a izbucnit războiul din 1870; arătând cum Bismarck — pentru a facilita triumful țării sale — a știut trage profit din aceste fapte și din diferite alte circumstanțe politice; cum a făcut să izbucniască acest războiu dorit și preparat de mult de el, în momentul cel mai oportun pentru țara sa de o parte; iar de altă cum Napoleon al III-lea prin temperamentul său nedecis, șovăelnic căzu victimă cursei ce i s'a întins, neștiind să împiedece realizarea programului bismarckian, nici să evite războiul fatal, care provocând sângeroasa revoluție a slăbit Franța și a creat egemonia germană în Europa.

Învinuirea capitală ce i se poate aduce lui Napoleon al III-lea, e aceea de-a fi fost un ideolog, un doctrinar, un om politic al teoriei. El n'a

știut niciodată concilia visul său, idealul său politic, cu interesele reale ale Franței. Din conflictul acesta a urmat o undulațiune continuă contradicțiuni cari au atins adânc prestigiul Franței și cari au cauzat în cele din urmă dezastrul din 1870 și căderea imperiului al II-lea. Inspirat de ideile napoleoniene și de ideile lansate de școala Saint-Simoniană, Napoleon al III-lea visa o Europă viitoare schimbată, pacifistă, formată din state mari naționale și industriale. Aceste state — conform idealului mistic imperial — ar fi avut interese comune, ar fi fost legate prin tratate de comerț, și s'ar fi consacrat bune stări a supușilor lor și ameliorării sociale a umanității. Europa ar fi fost astfel condusă de congrese periodice, unde Franța ar fi avut o situațiune preponderantă, de arbitru.

Pentru a realiza o operă de felul acesta trebuiau răsturnate odioasele tratate din 1815. Și împăratul Franței n'a ezitat a scoate sabia și a crea un stat românesc în 1856, a ajuta prin concursul armelor franceze realizarea unității italiene în 1859, a stărui cu toată puterea pentru creierea unui stat polonez independent, când a izbucnit revoluția poloneză în 1862. Dar principiul național ceea și crearea unei Germanii unitare. Napoleon al III-lea nu s'a împotrivit mai întâi tendinții de întregire a germanismului. El vorbi în 1859, când voia s'atrage Prusia alianța contra Austriei de „viitorul mare ce-l va avea Germania“.

Prin acest fapt rupea cu tradiția vechei școale a diplomației franceze, cu diplomația unui Francisc I, Richelieu, Mazarin, cu politica veacului al XVIII-a, și chiar cu cea a revoluționarilor: și anume cu norma de a nu suferi constituirea unor puteri mari la granițele Franței, cari la un moment dat ar putea periclita interesele și independența ei. Pe urmă împăratul și-a dat seama de gravitatea proble-

mei, dar era prea târziu. Mișcarea națională germană, odată începută, neîntâmpinând vr-un obstacol în politica franceză, își urmă cursul ei, condusă de un diplomat enegic și decis, fin și realist: de Bismarck.

Dela 1862, dela venirea la putere alui Bismarck, conflictul mult sau mai puțin pronunțat s'a angajat între Franța și Prusia, care în mod fatal trebuia să provoace criza și războiul din 1870. Bismarck voia să facă din Prusia cea dintâi putere germană și din Germania, condusă de Prusia, una din cele dintâi puteri ale lumii. El zicea: „Vreau să citesc pe stindardele noastre cuvântul german în loc de cel prusac“. Dar știa bine că proiectului său i se opun mai multe obstacole. Confederația germană, particularismul extrem de pronunțat al diferitelor provincii, situațiunea dominantă a Austriei în Confederațiune, opoziția Franței: iată obstacolele pe cari Bismarck își propune să le înlăture etapă de etapă. Se folosi de toate resursele diplomației, sau de forță, dacă necesitatea o cerea. A spus-o c'o fracheță brutală, că va realiza unitatea germană „ferro et igni“.

Dar lucrurile trebuiau mai întâi studiate. Trebuia să procedeze cu tact. El voia mai întâi să distrugă Bund-ul și apoi s'alunge Austria din Germania, și să înalțe în locul ei Prusia. Pentru a atinge acest rezultat avea trebuință de-un prilej oportun, ca să câștige bunăvoința puterilor vecine. Ca fost ambasador la Paris, cunoștea bine sentimentele împăratului, principiul național, care-i era scump și indeosebi cunoștea indeciziunea împăratului, fapt care-l îndemna să procedeze cu curaj. Dela 1862 se bucură de simpatia țarului cu prilejul însurecțiunei polone, prin atitudinea sa fermă contra revoluțiilor polone și mai târziu prin condițiunile impuse Austriei de-a închide revoluțiilor polonezi granițele Galiciei — devenită un Piemont polonez. — În acelaș timp nu uită să denunțe țarului planul lui Napoleon al III-lea, de-a crea un stat polonez independent, fapt care indispușe țarul contra Franței astfel, că în conflictul ulterior dintre Franța și Prusia, și-n tot timpul războiului din 1870, sprijini totdeauna Prusia. Asigurat la Apus și la Răsărit a început atacul contra Confederațiunii germane și contra Austriei.

Dacă Bismarck indică fără cea mai mică disimulație scopul urmărit, nu arăta mijloacele prin care voia să-l realizeze. „Le încredința evenimentelor, inteligenții sale și prostiei omenești“ zice A. Sorel. Și evenimentele nu înțârsiară, a da inteligenții lui ocaziuni bune, pentru a face să progreseze opera unității germane. Afacerea principatelor daneze era un bun prilej. Cu o abilitate diplomatică demnă de un Frederic al II-lea, înșelând rând pe rând Confederațiunea germanică, ducele d'Augustenburg, regele Dane-

*În studiul de față am consultat următoarele opere: A. Sorel: Histoire diplomatique de la guerre de 1870.

Febulor: Histoire diplomatique de l'Europe t. II. E. Bourgeois: Manuel de politique étrangère t. III. E. Ollivier: La philosophie d'une guerre. E. Lavisse: Histoire de France.

marcei și Austria. Din această situație făcu să ieșe un războiu contra regelui Danemarcei, și ocupă prin arme ducatele. Războiul exaltă orgoliul german.

Ce-a făcut Napoleon al III-lea cu prilejul ocupării ducatelor? În acest caz Prusia nu luptă în numele principiului național; Schleswig-ul era locuit de danezi. Iar Napoleon al III-a privi aproape nepăsător această ocupație și slăbiciunea lui făcu să crească curajul lui Bismarck. Prin tratatul de Viena (30 Octomvrie 1864) a renunțat la ducate. Apoi printr'un adevărat șantaj putu să determine pe împăratul Francisc Iosif I. la o împărțire a ducatelor prin convențiunea de Gastein (14 August 1865). Prusia lua Lauenburgul; Schleswig-ul și Holstein-ul fură așezate sub un condominiu, Prusia administra Schleswig-ul și Austria Holstein-ul.

Această convențiune nu fu pacea de lungă durată, ci un bun mijloc de ruptură. Pentru a distruge Bund-ul, trebuia s'alunge mai întâi Austria din Germania, deci s'o învingă într'un războiu. Pretextul l-a găsit în felul slab, în care Austria administra Holstein-ul. În plus Bismarck trebuia să înfrângă rezistența lui Wilhelm I. și să-l câștige pentru ideea unui războiu contra Austriei. Apoi trebuia să caute alianțe și să izoleze Austria. De aci tratativele cu Franța și cu Italia. Intrevederea dela Biaritz din Octomvrie 1865 nu avu rezultate mari. În orice caz Bismarck n'a făcut nici o propunere formală, nici măcar ce-a făcut însărcinatului de afaceri francez la Berlin, anume: de-a recunoaște Franței „dreptul de-a se întinde pretutindeni unde se vorbește limba franceză în lume“.

Împăratul n'a promis nimic, cu toate acestea Bismarck era convins că Franța va rămânea neutră. Într'adevăr împăratul voia să realizeze promisiunea făcută la Milan: de-a face o Italie „liberă până la Adriaică“, pe de altă parte nu se opunea „războiului mare pentru naționalitatea germană“. Cu toate acestea îi era frică de-o Prusie prea puternică și de aceea se gândia la compensații: fie la partea stânga a Rinului, fie la Belgia cu Luxemburgul. N'avea însă un plan bine stabilit, pururea sovălnic se gândea când la evitarea războiului printr'un congres, când la un războiu, la care ar lua parte direct, sau să-l termine printr'o mediațiune. Intre timp era slăbit de boală și atacat de o poziție și'n special de Thiero, care cerea menținerea tratatelor din 1815, oprirea dezvoltării rapide a puterii prusiene și împiedicarea alianței pruso-italiene.

Iar Împăratul era nedecis. Era un conflict evident între doctrina sa veche și interesele Franței. De aci confuziunea, nehotărârea; în consecință la să mână liberă lui Bismarck, care prin

învingerea fulgerătoare dela Ladowa, alunga Austria din Germania, distruse Bund-ul și creia Germania de Nord prin anexarea ducatelor daneze, regatului de Hanovra, Hessa electorală, Francfurt de pe Main: direcțiunea acestui conglomerat fu încredințată Prusiei și formă de aci înainte un ce omogen dela frontiera rusă până la cea franceză.

Teritoriile acestea însă n'au fost anexate Prusiei prin consultarea populației, ci prin cucerire, prin violență.

Chiar înainte de tratatul din 23 August 1866 Napoleon cerea compensații și anume țărmlul -stâng al Rinului. În schimb va recunoaște tratatul de Praga, dar facu pe Bismarck să înțeleagă că n'ar putea permite niciodată Prusiei să depășiască linia râului Main. Deci Napoleon al III-lea prin fluctuațiunile, prin nehotărârea sa era gata a recunoaște în schimb unor compensații, unui „bacșis“, tratatul de Praga, care contrar principiilor sale, nu era triumful ideii naționale ci eșecul ei, și renașterea victorioasă a principiului forței.

„Greșala adevărată alui Napoleon al III-lea, scrie Emile Ollivier în cartea sa „La philosophie d'une guerre“, a fost nu faptul c'a servit principiul civilisator (național), care l-a ridicat așa de sus, ci că s'a făcut tovarăș în speranța unui salariu — cu aceia care au lovit în acest principiu cu sabia“.

Când trimisul împăratului îi vorbi lui Bismarck despre țărmlul stâng al Rinului ca compensație, Bismarck iritat i-a spus că nu va face niciodată concesia aceasta, dacă nu cumva printr'un războiu nenorocit Împăratul renunță la pretențiile sale. Prin urmare aceeaș nehotărâre. Când energic sub influința opoziției și-a opiniei publice, care apostrofa guvernul cu Ladowa în loc de injurie: cerea rectificări în favorul granițelor de nord ale Franței, când obosit și fără voință uită pretențiunile din ajun.

În orice caz această atitudine schimbăcioasă arată lui Bismarck slăbiciunea imperiului, unde lipsia o idee de conducere unitară, o voință fermă!

Imediat după Ladowa Bismarck se gândia la un războiu cu Franța și Moltke lucra cu ardoare la organizarea armatei. Dar Franța nu era Austria. Trebuia ca Germania de Sud să se uniască cu cea de Nord pentru a putea învinge dușmanul ereditar. Bismarck câștigă alianța Bavariei, a Württemberg-ului și a marelui ducat de Baden prin descoperirea unui act, conform căruia Napoleon prin câștigarea Belgiei, sau Luxemburg-ului sau chiar a țărmlului stâng al Rinului sau în detrimentul statelor de Sud, era înclinat să se alieze cu Prusia.

Statele de Sud îndignate de tradairea împăratului încheiară convențiuni militare cu Prusia, după cari organi-

zarea tuturor armatelor germane devenia unitară. Bismarck învinse un mare obsacol. Chestiunea Luxemburg-ului, care compromise în cursul anului 1867 politica imperială, a produs o renaștere a patriotismului german și întări se ideea că marea Germanie nu se va putea face fără o învingere asupra Franței. Bismarck trimetea agenți în statele de Sud, pentru a arăta pericolul francez: „spectrul roșu“. Dacă Bismarck se pregătia astfel pentru războiu, ce făcea Împăratul în acelaș timp? Era el omul păcii? S'au, indignat de eșecul politicii sale după Ladowa se gândia la revanșă? Cam greu s'ar putea preciza. În orice caz bine informat despre intențiunile lui Bismarck, nu făcu nimic sau aproape nimic pentru organizarea armatei. Proiectul lui Mel fu în așa fel mutilat de parlament, încât forța armatei nu se măria. Împăratul ar fi trebuit — ca odinioară Bismarck în 1862—63 — să treacă peste hotărârea parlamentului și să reorganizeze armata, singura garanție contra intențiilor războinice evidente ale lui Bismarck. Nu făcu însă nimic. Și Bismarck cunoscând slaba organizație a armatei franceze avu curajul să precipite războiul.

Aceeaș preșală o făcu Napoleon al III-lea și cu politica alianțelor. După ce a lăsat ca Prusia să bată Austria, el începu între anii 1867—69 negociațiuni cu aceasta în vederea unei alianțe. El caută și alianța Italiei, care însă din cauza chestiunei — vecinic neresolvite — a Romei și a bătăliei dela Montana se feria de Napoleon.

Cu toate acestea s'a redactat un proiect de triplă alianță în 1869. Dar articolele acestui tratat erau așa de generale, așa de vagi, că tratatul nu putea să aibă nici o importanță practică. Pe de altă parte — înaintea unui eventual războiu — cele trei părți contractante trebuiau să cadă de acord. Așanumitul „caz federis“ intra în vigoare numai în cazul când una din părți ar fi fost atacată. Prin urmare atâtea rezerve făceau alianța aproape nulă.

Deci nici o alianță formală! Franța se găsia singură în fața întregii Germanii. Împăratul spera cu o naivitate imponderabilă, că în cazul unui războiu Austria și Italia se vor atașa Franței. Tot asemenea credea, că va găsi un ajutor în Germania de Sud.

Dar Bismarck știa foarte bine că Beust — primministrul Austriei — nu putea conduce țara sa într'un războiu din cauza pangermanistilor din Viena și în special din cauza Ungurilor. Mai știa că și Italia va rămânea neutră din cauza chestiunei romane și din cauza fraternității de arme cu Prusia din 1866.

Deși era preparat pentru războiu, deși era sigur că la pericol toată Germania va fi unită, cu toate acestea nu putea declara el războiul. Fiindcă

era un particularism foarte pronunțat în Statele de Sud, fiindcă Prusia era bănuită de intențiuni războinice și de iluzii de egegonie în Germania. Din partea Bavariei și a Württemberg-ului în parlamentul vamal au fost trimiși dușmanii Germaniei, așa cum o visa Bismarck. Dorința lui era ca Germania să fie atacată și, dacă se poate cât mai repede.

Parlamentul Prusiei, care în 1867 votase pe trei ani bugetul militar, avea din nou intențiunea să suspende votul bugetului. Apoi un mare deficit se declară în bugetul general al Germaniei de Nord. Zvonuri cu privire la tendințele separatiste ale Germaniei de Sud se răspândiră. Într'adevăr situația era grea în primăvara anului 1870. Trebuia o diversiune în stil mare pentru toți Nemții. Și atunci Bismarck se gândi că un războiu franco-german ar fi bine venit. Totul era pregătit. Dar trebuia ca Franța să atace. Atunci Bismarck va arăta marile pericole ce amenință germanismul din partea „dușmanului ereditar”.

Conta pe-o renaștere generală a patriotismului german, în fața pericolului comun. Și sub amenințarea pericolului exterior va încerca crearea și unificarea Germaniei mari.

Pretextul n'a întârziat mult. Candidatura lui Leopold de Hohenzollern la tronul Spaniei, proiectată în Aprilie 1869, era destul de importantă, pentru a neliniști oamenii politici la Paris. Candidatura aceasta era opera lui Bismarck. Istoric germani, de valoarea unui Dellbrück, au arătat-o în mod clar. Știa bine abilitul diplomat, că ideea unui Hohenzollern pe tronul Spaniei va deștepta în Franța amintirea imperiului lui Carol al V-a.

Într'adevăr Napoleon interveni pe lângă Wilhelm I., ca să determine pe Leopold la retragerea candidaturii. Cererea lui Napoleon fu satisfăcută. Dar sub influința partidului favorabil războiului și a împărătesei, însărcinată din nou pe Benedetti, să ceară regelui Wilhelm I. o declarație în sensul, că nici odată nu va permite să se revină asupra acestei candidaturi. Faptul acesta ar fi fost un fel de mea culpa, un fel de umilire pentru Wilhelm I. De aci ieși faimoasa telegramă de Ems redactată cu sânge rece de Bismarck, pentru a produce declararea de războiu din partea Franței, Prusiei, care fu trimisă la Berlin în 17 August 1870 și războiul atunci începu.

Bismarck e prin urmare acela, care a pregătit cu stăruință războiul. Dela acest războiu aștepta încoronarea operei sale: imperiul german și egegonia acestuia în Europa. Greșala lui Napoleon al III-a a fost că n'a înțeles intențiunile lui Bismarck, că nu i-a zădărnicit planurile, că n'a evitat războiul organizându-și armata, legând alianțe, cari ar fi ținut în frâu Prusia războinică, cu un cuvânt: n'a făcut o politică de realități. N. Tolu.

MORȚII NOȘTRI

— Dr. ALEXANDRU BOGDAN —

La 19 Octombrie s'au împlinit zece ani, de când profesorul dela liceul ortodox român — azi „Andrei Șaguna” — din Brașov, Alexandru Bogdan, fulgerat de un proiectil rusesc, în preajma satului galițian Șumina, s'a coborât pentru vecie sub glia umedă de sângele-i tânăr, nevinovat, dornic de muncă, de viață, de soare...

A fost între cele dintâi jertfe ale cărturării române din Ardeal, în războiul pornit în vara anului 1914. El și cu profesorul dela Arad, Avram Sădeanu.

Moartea lovia prin ei în mândria corpului didactic secundar, în fala generației mai tinere a intelectualității române de dincoace de Carpați. I-a și jelit o lume întreagă, cu lacrimi ferbinți, cu lacrimi de foc.

Fluviul vieții curge însă fără repaos, rostogolind în Marea Vecinicii alte și alte jertfe: mii, sute de mii... Durerea își face sălaș în fiecare bordie, sfâșiind inimă după inimă, secătând încetul cu încetul însuși izvorul lacrimilor alinătoare.

Și jertfele cele nouă, care se înmulțesc cu fiecare zi, pun surdina vechilor dureri. În măsura în care se deschid alte răni, proaspete, cele vechi se cicatrizează.

Dar oricât de multe și dureroase au fost jertfele care au mai urmat și care au spălăcit multe din amintirile primelor jertfe ale cumplitelui războiu, icoana lui Alexandru Bogdan n'au putut-o umbri, — ea trăește și azi vie în sufletul celor care au fost mai aproape de el: elevi, colegi, prieteni.

Cum s'ar și putea să fie uitat un bărbat a cărui întreagă viață s'a cheltuit pentru „acea care se svârcolește acolo jos și plâng și nu pot să-și creeze singuri un soare din inima, din conștiința, din curajul propriu.”

Cum să uiți pe cel care, sfidând pe vremelnicii stăpâni ai zilei, scria cu atâta mândrie: „Eu sunt născut român și trăesc pe pământul care a fost și al părinților și al strămoșilor mei, trăesc pe pământ românesc. Inima și mintea mea sunt inimă și minte de Român. Ele trăesc și se adapă din comoara de idei și sentimente cari au făcut să tresară și pe strămoșii și pe părinții și pe frații mei de-un sânge. Tot ce muncesc cu brațele mele, tot gândul ce se preface în mintea mea, tot ce simte inima mea, e faptă, e cugetare, e simțire românească! Ea rămâne românească și atunci când voi munci în America etc. Tot ce purcede dela un român e românesc, tot ce săvârșește un român e muncă românească, întreagă răsplata ce-o va avea e ban Românesc. Fiindcă a muncit pentru el un român, fiindcă l-a câștigat ca și dea de mâncare copiilor săi români, fiindcă îl primește din mâinile, care-l dau în schimbul mun-

ci românești. Tot ceea ce se face prin români e românesc”.

Cum să uiți pe cel care se simțea atât de indisolubil concrescut cu neamul său, încât putea să scrie, drept pildă pentru alții: „Eu am conștiință națională, individuală, a mea. Ea este o părticică din conștiința națională a întregului nostru neam. Și îmi închipuiesc, că, dacă această singură părticică ar cădea, s'ar dărăpâna întregul...”

Cum să uităm pe cel care și-a înfipt atât de adânc ancora iubirii sale în sufletul nostru!... Nu l-am uitat și nu-l vom uita.

Cât timp vor trăi cei care i-au fost elevi, sau prieteni, cât timp nu vor închide ochii cei care l-au cunoscut și cetit — ori de câte ori va fi vorba de școala românească și de lipsa sămănătorilor de pe catedră, de adevărații educatori: de părinții și îndrumătorii sufletelor tinere; ori de câte ori va fi vorba de conferențieri care să știe lega atențiunea ascultătorilor și prin idei și prin forma de exteriori are a lor; ori de câte ori va fi vorba de o interpretare inteligentă — luminoasă — a operelor noastre poetice, ori de câte ori va fi vorba de ziaristi culti, cu o largă și temeinică orientare asupra problemelor pe care le atacă, urbani în expresie, ori cât de necruțători ar fi față de vinovați; ori de câte ori va fi vorba de ostași neîntimidabili ai Adevărului, de dușmani neîmpăcați ai Minciunii care „omorâă încrederea între oameni, sădește nedreptatea” și nu lasă să ajungă lumina la cei care au lipsă de ea și o caută”; ori de câte ori va fi vorba de putere și dragoste de muncă dezinteresată, pusă în serviciul obștei; ori de câte ori va fi vorba de camarazi buni și prieteni devotați, — de atâtea ori va reînvia, ca o pildă de urmat, luminoasa figură a profesorului fără noroc, Al. Bogdan...

Și ochii, fără să vrem, ni se vor umplea de lacrimi, gândindu-ne că mormântul dela Șumina a înghițit atâtea nădejdi, atâția muguri menșiți să lege rod binefăcător, că atâtea lucrări de ale sale stau și astăzi risipite, prin coloanele revistelor și ziarelor, needtate de nimeni; și — că oasele acestui om de bine zac și azi în pământ străin, fără o cruce la căpătâiu, fără un semn de iubire, fără o floare pe mormântul una cu pământul câmpului pusit, în care doar pribeagul de vânt de-i mai suspină câte-o rugăciune, când seara și cerne tristă negurile, — și vr'un copac zdrențuit de obuze, dacă și mai picură, toamna, lacrimile-i de frunze veștede pe mormântul necunoscutului, a cărui inimă, cât a trăit, n'a băuț decăt pentru alții.

Axente Barciu.

FRANCMASONERIA DUPĂ RĂZBOIU

— Versiunea franceză despre activitatea ei între partidele de stânga —

Francmasoneria n'a murit; ea și-a căutat consolidarea potrivită sub regimul votului universal.

Istoricul catolic de la Academia franceză, Georges Goyau, se ocupă în *Le Figaro* de ultimele ei progrese. Prilejul i l-a dat o broșură: *Dictatura francmasoneriei*, scrisă de parlamentarul A. G. Michel, după publicațiile masonice depuse la Biblioteca Națională.

Până ne vom putea procura broșura, ca să ne ocupăm direct cu ea, vom înregistra aici, după Goyau, acțiunea Francmasoneriei, care, se știe, are prieteni și în rândurile oamenilor noștri politici, chiar între ardeleni.

La conventul marelui Orient din 1922 s'a hotărât ca: „Loja să fie celula de Unire a celor din stânga; masoneria este cu totul indicată ca să facă să dispară luptele care există între partidele dinainte de războiu. „În urma acestui decret de... unificare, partidele vizate întrebând lojile dacă francmasoneria poate să fie arbitru între partidele republicane, la conventul din 1923 s'a răspuns că francmasonii trebuie să fie „agenții de legătură ai victoriilor viitoare“. Numai în 1923 s'au ținut în regiunea parisiiană mii de conferințe ca francmasoneria să devină „inspiratoarea suverană, stăpâna ideilor prin care democrația se perfecționează“. Goyau sustine că în actualul parlament francez sunt două sute patruzeci de parlamentari, grupul parlamentar al fraternității masonice, prezidat de Diagne. Acești parlamentari, după publicațiile lojei, trebuie să lucreze în folosul francmasoneriei, căreia „ii rămân tributari“.

Din faptele de mai sus istoricul francez, care este un catolic de doctrină și luptă, scoate concluzia că spiritul actualului parlament francez se datorește exclusiv francmasoneriei. De aici lupta pentru suprimarea ambasadei la Vatican, amnistia, stabilirea școlii unice, naționalizarea avuțiilor, toate fixate în programul masonic acum trei ani.

Făcând distincția cuvenită între ceea ce este pasiune politică în această interpretare și ceea ce este fapt controlat științific, de către o autoritate incontestabilă cum e Goyau, vom lăsa de-o parte latura de partid a problemei și o vom înregistra în sine.

Așa doar, fără puțin de contestare, Francmasoneria își exercită „dictatura“ pe cale parlamentară.

Dacă poate în Franța, ea va fi putând și în alte țări, va fi încercând și va fi și reușind, și în țară la noi.

Dar privind pe de-asupra țărilor, partidelor și împrejurărilor, va trebui să constatăm cu tristețe slaba constituție a neînduplicatei noastre specii,

DISCUȚII LITERARE

Cezar Petrescu

1. Scrisorile unui răzeș. Ed. Cultura națională. Prețul 30 lei. — 2. Drumul cu plopi. Ed. Cultura națională. Prețul 40 lei.

Cezar Petrescu este Moldovan, născut în Cotnari, unde crește viță de preț și băeți buni, cari se pricep să-i soarbă rodul. C. P. a fugit de-așa viață; a învățat carte, în Roman și în Iași (la care se întoarce cu dor, ca 'n vara aceasta, de pildă) și a debarcat la București. Clujenii, printre cari a trăit în dureri, îl cunosc bine. Acum se află iarăși în București, îngrijind de Gândirea, care-i datorește jumătate din viața sa. Viață din a sa viață, căreia i-ar daogea bucuroso o libertate ce-i lipsește. Totuși, are în saltar un roman scris în restul de libertate, neatins de munca — pentru a trăi; iar romanul, fără a se ocupa de resboiu, este cusut în atmosferele ce l-au produs resboiul. Înaintarea până la roman este un fapt, de care ne vom bucura toți cei ce i-am citit cele două volume de romane, despre care voi vorbi în această notiță.

După M. Sadoveanu, și ridicându-se chiar alături cu el, romaniștii români au o situație grea: limba nu-și mai poate îngădui nicio neîngrijire, originalitatea ei trebuie să apară; forma internă a plămuirii par că nu mai poate fi neplastică; mersul ei trebuie să intereseze ca acțiune, dar și ca suflet poetic, care să treacă prin acțiune cum o adiere trece printre ierburii și flori; și totul par că trebuie să fie rotund, o mică lume bine încheiată, fără colțuri neîmplinite de mâna care a avut talent, dar a voit ca ea — lumea artei — să-i rămâie frapantă, originală, sgârșind spre trezire impresia, nu diriguind-o până la deplină formare, sau — să-i rămâie fragment interesant. C. P. a știut să-și facă loc în această atmosferă de pretențiuni bogate, ce se impun novejii române prin tradiția Delavrancea-Sadoveanu.

Scrisorile întâiului volum — cătră un grup de amici remași afară de orice zugrăveală concretă — sunt „din moara sa“ de vedenii totdeauna binevăzute, nu totdeauna și importante.

Scrisorile unui răzeș încep cu o schiță plină de miloasă iubire care încălzește silueta economic zugrăvită a unui pândar cu via prăpădită. *Năluca* ne nvață că epistolarul răzeș are și

care, în măsura în care a luptat pentru câștigarea atâtor libertăți de exercitat pe față, a simțit nevoia ca pe ascuns să, se supună docil unei organizații oculte. Dacă nu dintr'alt punct de vedere, cum ar fi cel politic, național sau religios, desigur că dintr'acel al onoarei de om orice francmason vine să degradeze specia și să o pună în cea mai flagrantă contradicție cu idealul libertății.

multă delicateță plâpândă — ce birue îndată amintirea glumelor nepotrivite despre „superioritatea și privilegiile creștinismului“ și „revendicările democratice“ (dela pagina 16). *Moara lui Iliuț* descrie real și logic o decepție bine dezvoltată. Dar până aici par că suntem — în alt ton însă — tot în lumea lui Sadoveanu, căruia i se opun dublete vrednice.

Cu *Râsul* trecem însă în temele originale ale răzeșului. Gângu este o figură studiată; deși pare ipotetic — căci cine-a putut să între vreodată în sufletul lui? —, monstruosul imbecil este concretizat cu atâta putere încât simți că — așa a trebuit să fie; realitățile sunt de-o vivacitate și o siguranță rară a zugrăvelei; iar tragedia finală a moșneagului paralisat, murind de neînțelegerea ocrotitului său imbecil, este o raritate de invenție. Nu spun nimic deosebit, dacă adaug că povestea Gângului ne invită să începem a număra și simbolurile filosofiei autorului. De altfel ca și *Dacia felix*, care urmează și 'n care nici o neprobali ate nu protestează contra dureroasei nevoi de-a spune cum idealul se nneacă 'n cea mai urâtă a omului cădere în mocirle, de care trist se ntunecă mintea: „La noapte voi auzi, sus în înălțimile negre, tânguirea de copil a cocorilor cari pleacă“ — este punctul final, așezat la capătul mizeriei umane.

Acum suntem în plin marș de revelație. Plasticul, psihologicul, moralul se împleticesc și în *Isaac* atât de estetic, încât putem vorbi despre neuitarea de care va avea parte și acest fragment din viața ovejască,

Nu mai încapă îndoială, răzeșul nu pare, ci este într'adevăr un descoperitor de motive nouă. El știe că 's nouă, dar nu le exploatează, nu le întinde, nu le subțiază în pagine nesfârșite, ci le lasă toată concentrația în dosul căreia bănuiești conștiința că energetismul estetic este, totuși, cel mai preferabil fel de-a spune și de-a plăcea.

Vorbiam mai sus de-o filosofie. Ea devine controversă în prefața la povestea colonelului din *Valsul rozelor*.

Moldovan croitor de dame
Cluj, Piața Unirii 10.

Povestea însăși, un motiv vechiu în variațiuni nouă, este o disecare a brutalității umane, cinice, care calcă flori și regretă că nu le-a călcat și mai cinic. Pentru ce „bruta” poartă uniformă, este numai o chestie de montare.

Ochii răzesului novelist văd adânc și nu se înșală. El este din neamul celor ce cugetă — chiar până la abstracție, fără ca să o spună. Se apără de ea; o picură în alusii, rare și ele; de-aceea el are și curajul povestirii. Cum zice și iarăși zice, simți că subiectul îi stă totdeauna drept în față; pătruns, dar neclintit: supus privirei care-l desfășură pregnant și în graiul ce ni se tipărește nouă. Răzesul are o artă deplin conștientă.

Tot restul volumului este scris în același fel. Numai de vr'o două-trei ori ni se dau schițe fugitive, neadâncite, pe care eu nu le-aș fi primit alături de producțiunea caracterizată mai sus! *Doi dascalii ori Balul ori Intoarcerea eroului par o concesione cetitorilor fără pretenții*; pe când micile tovarășe: *Stejarul de pe culme* cu bogăția de note mici strănse în goană, *Vera Arcadieva* — mai ales! — sunt salvarea sfârșitului volumului.

Colecția a doua: *Drumul cu plopi* ne ajută să constatăm iarăși predispoziția constantă a povestitorului, care-și alege sau care nchipuește acțiuni pesimiste; frumosul, bunul se vântură, se pierde, se prăpădește totdeauna. O minciună merită să împiedece o neplăcere are rezultatul contrar: o aduce ofilind o dragoste gingașe (*Adevărul*); speranțete în *Unchiul din America* cad toate bizar și acru în fața vederei că unchiul nu este un bogat, ci numai un biet păzitor de menagerie; în *Căsuța de nisip* dragostea este lovită de o decepție prăpăditoare, spusă admirabil, admirabil; un om s'ar potrive să fie bun odată (în *Zăpada*), dar năravul înneacă încercarea; *Aventura* zugrăvește o înțepată răceală de întâlnire cu fosta soție, iubită cândva; chiar și în *Carierea lui Vidran* aspirații avântate se învâluie în provincialism; o sinucidere închee neputința de-a mai suporta amintirile din *Inelul cu piatra de rubin*. Peste tot și toate se lasă grea cortina vieții pe care în orice parte Cezar Petrescu o vede cu ochiul său tragic; și-i dă aproape o schemă, fără îndoială neconștientă, chemată de afinitatea sentimentului său.

Astfel povestitorul are prilej să treacă printr'o mulțime de forme ale sentimentului, prin variațiuni care se supun egal de mulcome condeiului său; și să le întrupeze într'o boacăie de atitudini, gesturi, fețe cari descoper puțințe distinge. Din acest condeiu putințe curge încă multe încântări noveliștice.

Gh. Bogdan-Duică,

BUGETUL INTEGRAL AL ȚĂRII

În presa economică și financiară se face un gol mare atunci, când nu se pomenește mai nimic despre bugetul total al milioaneilor de gospodării particulare, ce alcătuiesc complexul economiei naționale.

Acesta ar fi bugetul integral al țării noastre, din care dorim să precizăm câte-va cifre așa, cum ne iartă mijloacele momentane.

Se știe, că bugetul oficial al statului s'a stabilit, de bine, de rău, la o cifră de 25 miliarde pentru un exercițiu aproape consumat și că prevederile bugetare pentru exercițiul viitor vor majora această cifră până la 30 miliarde. Opinia publică și corpurile legiuitoare vor avea destulă ocazie să aprecieze această cifră sub toate raporturile de suficiență, utilitate, nevoie, oportunitate, posibilitate, realitate etc., cum e obiceiul totdeauna și în toate țările constituționale, unde banul public se administrează cu forme prevăzute de o lege a contabilității publice și sub controlul opiniei publice, câte odată control inoportun, dar totdeauna inevitabil.

Se zice, că bugetul statului este de mare importanță și nimeni n'ar fi în stare să nege acest adevăr.

Dar bugetul oficial al statului este abia o părticică, abia a șasea ori a șaptea parte din bugetul nostru integral, în care se cuprind cheltuielile și veniturile unei mulțimi de 16 milioane individualități economice particulare și de mai multe mii de alte societăți și instituțiuni, firme comerciale și industriale, gospodării supuse reginului legilor civile și... obiceiurilor pământului. Acest buget neoficial și necontrolabil al țării covârșește prin importanța sa în mare măsură bugetul oficial, deși, din păcate, rămâne afară din cercul preocupărilor publice, dacă presa, școala, amvonul, conferințele, artele și alte mijloace de cultură socială nu l'ar atinge din când în când, obținând rezultate cu atât mai neînsemnate, cu cât aceste instituții nu simt efectele unui concurs conștient și suficient al statului în lupta lor nobilă pentru echilibrarea bugetului integral, neoficial.

Chestiunea bugetului integral se resimte însă profund în toate celulele organismului economic al țării; ea constituie la noi însăși criza financiară și economică.

Căci, iată cum se prezintă în cifre aproximative bugetul nostru integral, în miliarde lei:

Cheltuieli:	Venituri:
Îmbrăcăminte 32	Populația, particularii 85
Alimente 192	Statul cu toate auto-
Chirie 10	ritățile 25
Impozite 25	Instituțiile financiare 15
Diverse cheltuieli 42	Comerțul 14
Luminat încălzit 15	Industria 13
Dobânzile datorțiilor 6	Agricultura 10
Rezerve, economii 10	Deficit 170
Total Lei 332	Total Lei 33

Cetitorul nu este obligat să creadă în adevărul acestor cifre bugetare, ba nici chiar scriitorul nu jură, că ele ar fi absolut exacte, deoarece nu s'au făcut statistici autentice despre gospodăria sinceră a celor 16 milioane capete de oameni, cu nevoile lor intime și cu obiceiurile lor de administrație particulară și de contabilitate privată. Astfel de lucrări sunt aproape imposibile.

În consecință deficitul bugetului integral se prezintă aici abia cu o cifră modestă de 170 miliarde lei anual, dar în realitate trebuie să fie mai mare.

Un financiar practic va înțelege imediat, că cheltuielile sunt reduse, până la un extrem minimal, în schimb veniturile se arată exagerate, deci deficitul bugetului integral este mult mai mare.

De fapt, bugetul de mai sus pretinde dela fiecare om să se îmbrace un an de zile cu 2000 lei și să nu consume mai mult de 30 lei pe zi; o familie să nu plătească o chirie mai mare decât 250 lei pe lună; agricultura, comerțul și industria să nu facă cheltuieli mai mari de 6% din valoarea producției lor anuale; o familie să nu ardă mai mult de un stânjin de lemne pe an, iar combustibilul consumat de toate întreprinderile să nu coste mai mult de 3% din valoarea produselor realizate; nimeni să nu aibă datorii afară de societățile pe acțiuni, iar acestea să nu plătească creditorilor o dobândă mai mare de 20%, inclusiv amortismentele; în sfârșit tot omul să se mulțumească cu un beneficiu net anual de 625 lei, bani albi pentru zile negre. Evident, că o comprimare mai excesivă a cheltuielilor nici nu s'ar putea imagina, dacă ne gândim, că 60—70% din forța financiară se găsește în capitala țării și în câteva orașe.

De altă parte bugetul exagerează veniturile, fiind-că pretinde dela fiecare persoană, bărbat sau femeie, copil sau moșneag, funcționar sau servitor să câștige așa devalmă câte 500 lei pe lună; băncile să realizeze un venit brut de 300% raportat la capitalul social; comerțul să producă un beneficiu egal cu valoarea exportului anual; industria să desfacă prin vânzare comptant 40% din producție și plugarul să se aleagă cu 10% beneficiu net.

Bugetul statului joacă un rol neutral în bugetul integral, dacă considerăm veniturile statului egale cu plățile contribuabililor.

Dar când vedem, că cifra totală încasată de fisc rezultă din niște cote aplicate asupra unui buget integral cu 332 miliarde la veniturile, dintre cari peste 50% sunt venituri imaginare

sau deficit al gospodăriei naționale integrale, socotim, că sunt numai două cazuri posibile: ori că cotele reale de impozite sunt mai mari decât dublul celor legale, ori că cotele de impozite sunt aplicate în litera legii, dar sunt așezate pe venituri fictive. În acest caz fiscul a lunecat pe o pantă periculoasă, pentru-că în locul impozitelor pe venituri aplică impozite pe avere și distruge pe contribuabili. Intenționând să ia o parte din lapte, fiscul taie o parte din ugerul vacii.

Cetitorul, care crede, că acestea sunt numai ipoteze, va ști, că situația reală este ceva mai nefavorabilă din cauza percepțiilor fiscale, cari își fac din chestiunea perceperii impozitelor o problemă de birou: nu incasează contribuțiunile pro 1923 nici în Octombrie 1924, deoarece lipsesc rolurile, cari nu s'au putut termina din cauza comisiunilor de apel, cari nu și-au trecut rezultatele la administrația financiară, care n'are personal suficient, care nu i se pune la dispoziție din partea ministerului, care nu înțelege, că în felul acesta situația bugetară integrală a contribuabililor din rea ce este se strică tot mai mult într'un an, ca cel curent, și că din 25 miliarde impozite constatate (dar nepercepute) au devenit dubioase prin incasarea întârziată cam vre-o 15, din cari cel puțin 10 miliarde cu greu se vor mai realiza pe calea urmăririi prin licitație. Iar la licitație nu se scot veniturile, câștigurile, beneficiile contribuabilului, ci înseși averea lui, mobilă și imobilă. Atâta era de demonstrat: avem în teorie impozite pe venit, dar în practică impozite pe avere, tocmai contrare intențiunilor guvernului, pentru dublul motiv atât al deficitului bugetului integral, cât și al perceperii întârziate la percepțiile fiscale.

Veniturile bugetului integral fiind arătate în cifre exagerate în plus, iar cheltuielile aceluiași buget exagerate în minus, rezultat clar, că deficitul este superior cifrei arătate cu 170 miliarde, este mai mare decât 55% din totalul veniturilor. Iată o cifră a crizei financiare.

Să considerăm deci faptul concret, că populația înfruntă cu eroism admirabil această luptă bugetară.

Suntem nevoiți deci să ne mulțumim a cheltui numai venitul de 162 miliarde, în timp ce numerarul disponibil este de 18, ba chiar și mai puțin cu 2—3 miliarde din cauza bițetelor pierdute, distruse sau absente prin străinătate.

Ce însemnează această frământare a populației, care cu 18 miliarde are să facă plăți efective de 162 mil arde?

Cum putem plăti ultima sumă anuală — și o plătim negreșit — cu ajutorul celei dintâi?

Plata este posibilă numai prin faptul, că cele 18 miliarde lei (sau poate numai 15—16 în realitate) stoc monetar, circulează într'un an prin țară cu o intensivitate de 9 rotații.

Bugetul integral apreciat astfel ne ordonă să considerăm banul în rolul său firesc de purtător al energiei economice, agent al unei forțe economice în mișcare, trebuind să treacă din mână în mână, din motive și spre scopuri binecuvântate, așa precum energia curentului electric trece din casă în casă, sau energia unui părau de munte trece dela o moară la alta și satisface pe toți morarii, învărtindu-le toate roțile, toate turbinele, fie de moară, fie de joagăr, fie de fabrică sau uzină.

Scriitorul crede, că s'ar răsvrăti oamenii din toate locurile situate dealungul unui râu, dacă s'ar găsi cineva să abată apa dela matca ei spre a-și face un lac de piscicultură, ori poate vre-un lac, pe care să se plimbe cu luntrea zile întregi, sugrumând viața satelor și a oamenilor prin detragerea energiei apei curgătoare în folosul său exclusiv. Legea despre utilizarea energiei căderilor de apă nici nu permite un asemenea abuz.

Situația pieței financiare ne prezintă o asemănare perfectă cu abuzul descris mai sus în cazul apei dela moară. Banul este o energie economică, ce nu poate fi detrasă destinației firești, fără urmări păgubitoare. Păcat, că utilizarea rațională a acestei energii nu poate fi legisferată în interesul publicului și al statului. Singură numai cultura socială economică ne-ar putea ajuta cu efect atunci, când ar produce convingerea generală, că un leu valorează numai într'o zi 16 milioane în bugetul integral și că suma de o mie de le. are în același timp importanța întregului stoc monetar.

Dar cine-și dă seama, că de ex. capitala țării deține 60% din energia monetară și că în restul țării abia avem 40%, bani blocați pe loc, ca niște locomotive blocate prin gări?

Cum să mai circuleze bunurile economice, dacă banii sunt ținui pe loc?

Cine-și dă seama, că omul n'ar trebui să oprească la sine nici chiar 60 de lei într'o zi, pentru-că numai prin blocarea acestei sume la 16 milioane oameni s'a detras un miliard de lei din bugetul integral al țării? Dar, dacă și-ar permite tot omul să dețină o mie de lei în buzunar, nu credeți, că s'ar opri momentan circulația celor 16 miliarde și că viața financiară s'ar sugruma?

Din contemplarea bugetului integral rezultă, că țara noastră cu cele 9 rotații ale stocului monetar a progresat, ce e drept, față de stările de acum 3—4 ani, când nu exista nici o rotație pe an, ci bănetul curgea cu nemiluita din presa de bancnote, fără să se mai întoarcă nici odată pe aceeași cale.

Intensitatea (nu masa cantitativă) a circulației monetare este însă nesuficientă. Cantitatea existentă ar trebui să roteze cel puțin de 18 ori pe an prin toate arteriile țării.

Să sperăm, că în privința aceasta progresul obținut până acum va fi o cheazășie a progresului din viitor. Societatea de astăzi disprețuește încă bagatelul de un leu, dar societatea de mâine va înțelege, că un leu merită importanța sumei de 16 milioane pe zi în bugetul integral al țării noastre. Societatea de astăzi pune tot felul de pedici în calea circulației efective a numerarului: comerțul urcă și menține prețurile în dauna circulației; debitorii refuză achitarea datoriilor, provocând o repercursiune gravă în circulația banilor; băncile fac concurență propriilor deponenți la dobânzile creditoare și-i forțează să-și retragă depozitele celelalte categorii de oameni încă își dau toată silința să oprească banii din mersul lor; sperăm, că mâine societatea nu va mai sta de-a curme zisul în calea banilor ca vehicul de energie financiară.

Astăzi banii sunt deplasați la rolul de capital, dar mâine se va face cuvenita distincție a rolurilor.

Eri finanțele statului se alimentau numai din datoria publică, astăzi am căzut în extremul opus, susținând statul exclusiv din impozite; mâine se va găsi calea mijlocie și proporția justă între cele două isvoare financiare.

Societatea de astăzi a echilibrat bugetul oficial al statului, dar societatea de mâine va trebui să echilibreze bugetul integral al țării.

Vasile Vlaicu.

A apărut în editura revistei Societatea de m.aine I-ului număr al „Bibliotecii sociale și economice” de sub direcțiunea dlui Ion Clopotel, și anume:

Petru Suciu: Probleme ardelenne (Reforma agrară în Ardeal, Problema orașelor ardelenne, Clasele sociale în Ardeal). **Prețul lei 20.**

Se poate comanda la autor (Turda) și la administrația revistei.

S'a deschis în parte marele magazin Cluj, Calea Regele Ferdinand No. 5. Telefon 479.

EUGENSZABÓ

Prețuri fixe!

al specialităților de modă de dame. Telefon 479.

SĂNĂTATEA PUBLICĂ**URMĂRILE UNUI CONGRES DE MEDICI SPECIALIȘTI
(PSIHIATRI)**

Congresul medicilor psihiatri intitulat la Sibiu de la 21—24 Sept. a. c. a interesat nu numai corpul medical prin numeroase și importante comunicări, dar a contribuit să desvolte și în public interesul atât pentru studiul boalelor mintale cât mai ales pentru îngrijirea bolnavilor mintali.

Nu voiu detalia comunicările făcute și care își vor găsi locul în organele de publicitate medicală; în numai a menționa că lucrările dlor profesori: Obregia (Formele atipice de psihoză periodică) și Parhon (Gușă, cretinismul și Surdo-mutismul în România), ca și acelea ale dlor Tomescu (Tulburările cu caracter encefalitic) și Revesz (Parilizia generală, sifilisul și alcoolul); au adus pe lângă fapte noi în lămurirea câtorva chestiunii complexe din întinsul domeniului al pshiatricii și drumuri noi, ce trebuiesc urmate pentru clarificarea multor probleme din această importantă știință.

Comunicarea profesorului Parhon completată cu datele Dnului Câmpănu (Cluj) a avut și un rezultat imediat practic în tratamentul profilactic și curativ al gușei endemice (întrebuințarea sărei iodate). Drul Zsako prin comunicarea sa (Colonia familiară din Diciosânmartin), a arătat până unde poate merge, succesul ameliorării sau vindecării tulburărilor mintale prin îngrijirea în coloniile familiare. În chestiunile profesionale încă, principiile generale ale regulamentului pentru Spitalele de boli mintale, (principii care erau rezultatul discuțiilor din congresele anterioare), dovedesc odată mai mult, interesul medicilor psihiatrii, pentru un regim al bolnavilor mintali, care să asigure acestora, un maximum de avantaje, în îngrijire, reglementând tot odată și condițiile în care să se recruteze și să trăiască personalul medical și administrativ necesar bunului mers al instituțiilor psihiatrice.

Ceia ce însă a deosebit acest congres de congresele anterioare, este pe de o parte participarea publicului în număr foarte mare la conferințele ținute de D. Prof. Obregia (Evoluția mintală față de evoluția corporală a omenirii) și de Dra Vlaicu (Aplicarea psihologiei în școală și societate pe baza rezultatelor căpătate la laborator); iar pe de altă parte interesul cu care a urmărit debaterile congresului și în special rezultatele ce se pot obține de pe urma bunei asistențe individuale spitalicești, și a acelei sociale prin așa numita profilaxie mintală, despre care s'a vorbit atât în cuvântul de deschidere, cât mai

ales în comunicarea scurtă dar concisă a Dlui Dr. Odobescu.

Acest interes arătat de public față de chestiunile psihiatrice, constituite pentru noi medicii, nu numai dovada maturității științifice a acestui public, dar puternica colaborare ce o putem avea, în lupta contra prejudecăților populare.

Trebuie să recunoaștem că aceste prejudecăți au ținut mult timp în loc, atât progresul științei psihiatrice cât și îngrijirea bolnavilor mintali.

E de ajuns să amintesc ignoranța și superstițiile epocii primitive, a acelei epoci-austerioare oricărei noțiuni medicale, când toată nebunia era considerată ca provocată de zei și când toată vindecarea era lăsată pe seama preoților.

Este drept că Hipocrate a creat prin 450 a. Cr. o eră nouă în medicina mintală, totuși epoca evului mediu până pe la sfârșitul sec. XVI, se ilustrează prin credințe în demoni, în farmece, sabaturi etc. și tot tratamentul nebuniei din acele vremuri, se reducea la o ceremonie mistică, care se termina cu condamnarea alienatului, la torturi, sau chiar ardere pe rug.

Mii de nenorociți — victime a acestor prejudecăți populare — plătesc deci cu viața lor, împrejurarea de a fi pierdut rațiunea și devin astfel pradă flăcărilor.

Dureros este faptul că față de puternicia acestor prejudecăți, nu se poate ridica nici o voce (chiar de medic sau de parlamentar), pentru a condamna barbaria ce se comitea cu acești nenorociți.

Au trebuit să vină învățații sec. XVI, XVII și XVIII cari să facă să dispară ignoranța științifică a evului mediu și se reia firul medical psihiatric din vremea lui Hipocrat.

Condițiile de îngrijire a alienaților din aceste din urmă secole, sunt totuși din cele mai de plâns.

După câteva săptămâni de îngrijire spitalicească alienații erau priviți ca incurabili și aruncați în închisori, temnițe, case de refugii etc. Aici culcați pe paie, acoperiți cu zdrențe, rău nutriți, puși în lanțuri respirând un aer infect, acești desmoșteniți ai soartei duceau o viață mizerabilă și tratați fiind ca animalele sălbatice, tot ca și acestea reacționau de după grilajele de fer, fie față de paznici sau medici, fie mai ales la ațâțările provocate de publicul ce le era permis (contra unei sume de bani) să-i viziteze în zilele de sărbători.

Imi amintesc (pe când eram copil) cum la Golia din Iași, se permitea pentru suma de câțiva bani să privești prin o gaură, în curtea Ospii-

ciului, distrându-te cu ceia ce face nebunii!

Starea aceasta de lucruri a început să se schimbe numai de când marele psihiatric francez Pinel, are curajul să ceară conducătorilor Franței, odată cu aruncarea lanțurilor și scoaterea din închisoare a acestor nenorociți.

Tentativa lui Pinel a fost încurajată și susținută și de alți medici din alte țări și astfel se ajunge treptat la aplicarea în psihiatrică, a metodelor științifice din patologia generală.

Cu toate acestea astăzi încă, nu s'a scăpat complet de sub influența prejudecăților populare, nici a acelor care consideră bolnavii mintali ca niște pacienți cu totul incurabili, guri inutile, vătămători speciei etc. și pentru care regimul de azil, închisoare, este tot ceia ce poate să le fie acordat omenește pentru trai.

Aceste prejudecăți influențează de multe ori persoane care ajung să dispună asupra organizării instituțiilor de psihiatrie și care la rândul lor, pun în imposibilitate pe medicii azilelor a acorda bolnavului mintal (care de cele mai multe ori păstrează resturi sănătoase de facultăți intelectuale), adevăratul regim de bolnav. Așa se face că și astăzi întâlnim în ospiciile multor țări: celula, cămașa de forță bătaia etc. care împreună cu lipsa completă a mijloacelor de investigație psihologică și biologică „arată cât de înapoiate se găsesc acele ospicii și cât de mic le poate fi procentul ameliorărilor și vindecărilor”.

Dacă sunt țări încă primitive în cât privește îngrijirea bolnavilor mintali, sunt altele (și printre ele am putea cita și țara noastră) la care existând o îmbunătățire a celor puțini internați, se încearcă și se propune de cei competenți, o asistență pe o scară mai întinsă socială prin așa zisa igienă sau profilaxie mintală și morală.

Nu avem pretenția să putem desvolta în cadrele unui articol de revistă, întreaga problemă a profilaxiei mintale, care poate forma subiectul de discuție a unui viitor congres. Ținem a arăta numai că o profilaxie în înțelesul prevenirii și combaterii numeroaselor cauze care contribuie la izbucnirea tulburărilor mintale și în special a celor două mari plăgi sociale sifilisul și alcoolul; precum și o selecție mintală și morală școlară care să ne aducă mai multă garanție a viitoarelor elemente sociale, ce urmează să dea îndrumări și lozinci în diferitele ramuri de activitate omenească (politică, finanțe, economie, artă, etc), este de cel mai mare folos și trebuie să atragă atenția factorilor rezponzabili.

Astăzi, deci, când odată cu fructul bun al civilizației, vine și cel rău al viciilor, astăzi, când febra bucuriilor, supărărilor, vârtejul intereselor și patimilor, exagerează anumitele temperamentale îndreptându-le spre o ne-

bunie morală; astăzi (mai ales după războiu) când sentimentele bolnăvicioase și mai ales ambițiile nemăsurate fac cu aceasta tulburare morală să ia forme de temut; astăzi zic noi medicii psihiatri văzând interesul vădit al publicului pentru progresul concepțiunilor psihiatrice, salutăm cu nespuse

bucurie sprijinul ce-l putem căpăta din partea celor conștienți atât în lupta ce o ducem contra prejudecăților, cât și în aceia de a îndepărta tulburările survenite fie la cei internați, fie la acei ce se bucură de libertate în afară de spitale sau de azile.

Dr. G. Preda

○○○○○○○○

REINTRAREA COPIILOR ORFANI DIN COLONIILE DE VACANȚĂ

Ca și în anii precedenți, tot așa și în cel curent direcțiunea I. Reg. a Ocrotirilor Soc. a luat lăudabila inițiativă de a înființa mai multe colonii de vacanță sau colonii de vară.

Iniințarea coloniilor de vacanță are menirea ca selecționând copiii debili și substrăgându-i mediului deplorabil în care trăiesc de obicei, să-i plaseze în condițiuni igienice mai avantajoase, cel puțin pe timpul lunilor de vară și transportându-i în regiuni cu o climă temperată să le asigure o alimentație abundentă. Crearea unor condițiuni fiziologice optime, cel puțin pentru un interval de tranziție, este scopul pe care-l urmărește această operă de ocrotire infantilă, ce e drept cu un caracter pasager, dar nu mai puțin important.

La noi, majoritatea copiilor desemnați pentru coloniile de vacanță, se recrutează din populația infantilă a copiilor orfani aparținători centrelor pentru ocrotirea copiilor (fost azile de copii).

Dela transportul copiilor destinați pentru coloniile de vară se elimină toți aceia cari sunt suspecti de maldii contagioase (cu atât mai vartos cei bolnavi) pentru a evita contaminarea colectivității. Sunt preferiți cei anemici, purtătorii adenopatiilor tacheo-bromonice, posesorii unor afecțiuni bacilare latente (la nici un caz cei cu tuberculoză deschisă), tipul pretuberculos (Méry), și convalescenții.

Aziul de copii din Cluj a fost silit să mai atașeze acestor categorii, copiii ale căror plasamente anterioare nu erau corespunzătoare. Azilele de copii fiind loc de triaj pentru copiii sănătoși declarați de părișiți, loc de tratament pentru cei bolnavi și depozitul copiilor sugari, a căror alimentare reclamă cel puțin în decursul primului an o supraveghere și îndrumare medicală deosebită, copiilor sănătoși suntem nevoiți să le aflăm căminuri pela buni creștini, cari se arată dispuși să-i ocrotească. Societatea i-a eliminat din sânul ei, dar statul i-a cules, dorind să-i redea societății. Institutul este prea puțin încăpător pentru incartiruirea a cel puțin 1500 copii și de aceea facem apel lor concursul societății.

Cu ocaziunea inspecției făcute în primăvara anului curent prin diferitele colonii, cari se află de preferință pe valea Someșului extinzându-se până la frontiera Bucovinei s'au constatat pe lângă numeroasele plasamente escelente făcute pe la țărani români

și anumite plasamente mai puțin corespunzătoare. Copiii din aceasta ultimă categorie înainte de a fi așezați în alte familii au fost trimiși deasemenea în coloniile de vacanță.

Direcțiunea I. Reg. a Ocr. Soc. a aflat de bine ca câteva locuri disponibile să le completeze cu copiii dela școlile primare recomandați de către autoritățile școlare. Cu toate că acești copii nu erau declarați de părișiți, prin starea materială mai puțin de cât modestă a susținătorilor lor precum și prin debilitatea organismului lor, au fost absolut indicați pentru coloniile de vacanță, cari aveau să le aducă maximul de câștig. Selecționarea lor precum și examenul lor medical s'a făcut de asemenea de către medicii azilului din Cluj.

130 de copii au fost trimiși în colonia din Sâncrai de lângă Aiud în 2 serii. Un castel feudal cu turnulețe medievale și cu o verandă ce dă spre Mureș, anturat de un vast parc englezesc le-a servit de adăpost. Salonul castelului s'a transformat în dormitor iar parcul care pe vremuri numai pentru menționarea lui în bună rânduială reclama un număr personal, acum servea de loc de recreație cu cânt și educație fizică orfanilor cari să bucurau în toată libertatea de plenitudine a influinței binefăcătoare a razelor solare și a aerului curat al unei clime dulce și temperate pe lângă o alimentație abundentă.

Luxul și fastul de odinioară au dispărut de mult din acel lăcaș, doar discretele vibrațiuni ale clopotului din turla castelului în bătaia vântului de seară, se fac încă ecoul regretelor întârziate ale unor timpuri apuse, încolo chiote de bucurie ale micilor zglobii se transmit pe valurile blonde ale Mureșului jubiland par că schimbările profunde rezultate pe ruinele aranjamentului medieval; pe când în liniștea serilor de vară clopotele bisericii din Redăești învecinați, între ale cărei ziduri se află mormântul episcopului căzut jertfă odiosului atentat dela Senat și pe a cărei boltă prin penelul maestru al pictorului Smigelschi și-au făcut apariția Horea, Cloșca și Crișan simbolizând pe cei trei păstori veniți să se închină la ieslea mântuirii neamului, își lansează maestros dangătele spre ceruri, proslăvând Dumnezeirea pentru transformările făcute, reamintindu-ne însă că fără jertfă nu există mântuire.

A doua colonie de vacanță în urma unei căderi de acord cu autoritățile școlare a fost instalată în edificiul școlii primare de Stat din Cojocna unde au beneficiat 100 de copii de efectele terapeutice ale acestei stațiuni balneare. S'a exploatat îndeosebi efectul revulziv al apei sărate.

Revizoara centrală a Centrului pentru ocrotirea copiilor Cluj, s'a remarcat printr'o conducere caracterizată de un pronunțat spirit de economie, cu toate acestea însă a știut să procure o alimentație copioasă și variată reclamată de populația infantilă a acestei colonii.

Inconvenientele unei rele comunicațiuni au fost înlăturate prin punerea unei autocamionete din partea Dir. I. Reg. a Ocr. Soc. la dispoziția acestei colonii.

A treia colonie s'a înființat la Colibița. Ea nu a fost administrată în regie proprie ca celelalte două anterioare, ci 25 copii delegați pentru această colonie, au fost incredințați Societății de binefacere „Caritatea” care i-a întreținut în sanatoriu propriu din această splendidă și incântătoare regiune plină de frumusețile naturii. Colibița este o stațiune climaterică dintre cele mai pitorești: un platou la o altitudine de vre-o 600 mt. anturat de munți măreți scutit de vânt, expus numai razelor solare și ultraviolete reținute prin efectul terapeutic miraculos ce-l exercitează asupra afecțiunilor bacilare cu o atmosferă, imbalzamată de miresmele brazilor parfumate.

Natura a făcut foarte mult în această regiune, rămâne ca societatea românească să perfecționeze și să completeze ceea ce elanul unor doamne românce a început atât de frumos și promișător.

Rezultatul sejurului în aceste trei colonii de vacanță a fost dintre cele mai satisfăcătoare. Toți copiii au crescut în pond înregistrând augmentări între 1/2—4 Klg.

Recreații trupește și sufletește acești copii asistați de către Stat, au reintrat din coloniile de vacanță, o parte întorcându-se la vetrele lor, iar o altă fracțiune așteptând noile plasamente.

Toți acești copii pe cari odată societatea refuzase de a-i recunoaște, azi cu multă speranță în viitor și în conducerea acelora cari le dețin destinele, caută cu perseveranța instinctului de autoconservare ca să-și regăsească căminul pierdut nu din vina lor, oferindu-se cu multă căldură inimilor caritabile cu ferma dorință de a deveni elemente folositoare societății.

E spirit de toamnă . . . vântul adie rece... copiii orfani cu îngrijorare se gândesc la ziua de mâine și cu sfiala oropsitului în suflet, vor bate la ușa căminurilor încălzite solicitând un modest căpătâi. Oare se vor deschide ele ?!

Dr. Axente Iancu,

Directorul medic șef al azilului de copii Cluj.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Poincaré despre Macdonald și constituționalismul englez.

Fostul președinte al republicii franceze, dl R. Poincaré, a scris un articol pentru presa argentiniană unde caracterizează astfel pe Macdonald:

„Ar fi o mare greșală să se vadă în el un pacifist sau un internaționalist. E un englez foarte convins și chiar foarte pasionat. Este destul să-l observi și să-l ascuți pentru a te convinge de aceasta. Inteligent, cultivat, are calități de finețe și de seducere de care ești pe loc cucerit și cu care, la ultima sa vizită în Paris, a cucerit pe înșiși adversarii săi. Dar, sub o curtuozie fermecătoare, ascunde un joc savant și complicat. Dela socialism nu păstrează decât un sentiment alism, un fel de credință mistică, o stare de spirit umanitară, căreia îi dau o înfățișare religioasă lecturile sale, educația sa, formația sa puritană și pietistă. În fața unui socialist francez ca Leon Blum, Macdonald apare mai ales ca un radical anglican, strâns legat de obiceiurile parlamentare, cu totul credincios lecțiilor din Biblie și absolut hotărât să apere interesele imperiului britanic. Toți cei care au parcurs cât de cât scrierile lui știu că, asupra acestor trei puncte, nu se schimbă niciodată”.

Apoi dl Poincaré se ocupă cu mecanismul constituțional englez:

„Dl Asquith și alți experți în jurisprudența constituțională au pretins că partidul muncitoresc, nereprezentând decât o minoritate în Camera, regele are dreptul de a refuza să-i dea (lui Macdonald) dizolvarea. Dar în Anglia regele nu este decât un foarte nobil simbol. Nu numai că el are mai puțină putere decât președintele Argentinei, dar are mai mică chiar decât cel al republicii franceze. Acesta prezidiiază Consiliul de miniștri și poate exercita asupra guvernului o anumită autoritate morală. Regele n'are decât prerogative teoretice și atribuții decorative. George al V-lea a primit deci propunerea ce i-a făcut Macdonald și nimeni n'a găsit această acceptare fără rost. Ea a intrat în fair play constituțional. Discursul tronului a fost redactat de însuși Macdonald cu atâta libertate că suveranul devenise dintr'odată laburist. Într'adevăr merită să fie admirată această suplețea a uzanțelor care face în realitate, din monarhia britanică cea mai liberă și cea mai ordonată dintre republicele parlamentare”.

H. TRANDAFIR

Părezi filosofice despre cultura românească. D-l Ion Petrovici, profesor la Universitatea din Iași, sub titlu *Introducere în Metafizică*, scoate o broșură de 99 pagini în care publică: *Metafizica și legitimitatea ei*. — *Metoda în metafizică*. — *Metafizica și religie*. — *Filozofie și știință*.

Cu un talent de stilist remarcabil, moștenire de la Maiorescu, autorul se face în românește ecoul încercărilor din ultimul timp de a „legitima” *Metafizica* și de a afla metoda între raționalism și empirism.

În noianul de probleme fără patrie și moment, d-l Petrovici face o observație, cu privire la cultura românească, vrednică de a fi menținută, mai ales că bergsonis-

mul la noi, de care vorbește d-sa, a ajuns — sub influența Franței — ca să fie obiectul de preocupare mai ales al publicațiilor populare. D-sa scrie:

„Osebit de convingerea profundă că bergsonismul — cu tot prestigiul și cu toate meritele părintelui său — este o teorie unilaterală, mai avem și credința, că în actualul stadiu cultural al Țării noastre o doctrină intuitivă mistică nu ar fi cea mai potrivită. Țările cu veche cultură consolidată pot suporta mai lesne acest triumf provizoriu al instinctelor vitale și al extazului, sub forma unei teorii filozofice. Nouă ne conține mai bine o teorie raționalistă, în orice caz o filosofie în care noțiunea logică își păstrează prestigiul ei nevătămat”.

Cu rândurile acestea cu care se deschide lucrarea d-l Petrovici spune dintr'inceput concepția și aderența sa, adăugând:

„Și dacă paginile acestea vor contribui cu ceva în această direcție, ele își vor legitima și fără alte rezultate rostul lor în mișcarea filozofică românească”.

Mișcarea filozofică românească — e un cuvânt greu; am dori ca să aibe ce exprima.

„**Cântarea României**” la Praga. După vizita ce ne-au făcut-o ziariștii cehoslovaci, iată un al doilea eveniment care va face să se vorbească despre noi în capitala aliaților noștri cehi. Societatea corală „Cântarea României” condusă cu pricepere și însuflețire de dl Marcel Botez, după ce a dat acasă atâtea dovezi despre înaltul nivel muzical ce-l reprezintă, a făcut un pas mai departe: înspre streinătate. Pasul a fost îndrăzneț. A merge la Praga, patria atâtor muzicanți și patria unui popor cu atâtea aptitudini muzicale și dispunând de un dezvoltat simț critic; pentru a da două concerte cu un cor format din sute de diletanți, e o problemă care cere multă încredere în forțele proprii. Dar încrederea s'a dovedit întemeiată: „Cântarea României” a obținut un succes cald, pe deplin meritat, după cum aflăm din ziarele din Praga. Membrii acestui cor se pot felicita. Prin succesul lor au reușit o izbândă care ese din domeniul pur muzical, transformându-se într'o izbândă a românismului în drumul său de afirmare în fața civilizației occidentului.

Cultură și știință. — Sindicatele muncitorești din Ardeal au organizat la Cluj o interesantă serie de conferințe științifice și culturale. În fiecare miercuri seara sute de muncitori asistă în sala Redutei la cursurile folositoare, completându-și cunoștințele, lărgindu-și orizonturile inteligenței și inimei. Este în curs un proces de intelectualizare a mulțimilor și numai orbii nu-și dau seama că muncitorimea organizată știe să coboare pe pământ idealurile unei lumii mai bune, unei cunoștinți mai perfecte. Numai prin idealuri trăesc societățile și popoarele. Orice înjghebare, asociație, instituție este lovită de nulitate, de îndatăce părăsește drumul jertfei și abnegației, al cultului și științei desinteresate. Cursurile instructive ale sindicatelor muncitorești ne dau prilej să apăsăm încă odată asupra unor vorbe ce trebuiesc spuse cât mai des.

Ruina morală. — Descoperirea vastei excocherii a pașapoartelor a aruncat o intensă lumină asupra stărilor putrede din țara noastră. Abuzuri și corupție: rod ca o pecingine corpul națiunii. În ministerul internelor s'a organizat o clică de exploatare ai țărănimii. Sugeau sângele acestui popor. Puneau pe drumuri pe nenorociții țărani indemnându-i să părăsească me-leagurile țării noastre (pe care hienele o îngreau în toate chipurile) și să apuce căile Columbiei... Grasa mită a eliberării pașapoartelor le crea venituri fabuloase. Atâta jicăloșie morală rar s'a mai văzut. Și totuși nu reacționăm, nu învățăm nimic, nu inferăm cu suficientă conștiință putregaiul. Un popor sănătos este dator să se ridice cu toată țăriș sa morală în contra atentatorilor la însăși existența sa. Trebuie fixate răspunderile și cerute sancțiunile. Trebuie căutate chiar rădăcinile răului care să găsec în irsuș regimul de astăzi, în mentalitatea unor funcționari de stat cari și-au pierdut cu totul noțiunea cinstei.

• **Secția școlară a „Asociațiunii” și-a stabilit pentru acest an un program se activitate din cele mai bogate.** Printre altele secția va ținea ședințe în fiecare săptămână, Joi dela 6—7½ d. a. în localul Seminarului Pedagogic universitar din Cluj. (P. ața Unirii 12. II) În aceste ședințe se fac diferite comunicări cu privire la situația școlară și se discută probleme pedagogice curente.

În prima ședință, care a avut loc Joi, în 6 l. c., președintele secției, d-l prof. univ. O. Ghibu, a făcut o amănunțită dare de seamă despre „*Statistica învățământului public și particular din România pe anii 1919/20 și 1920/21*”, publicată de Ministerul Instrucțiunii. Darea de seamă se va tipări.

În ședința viitoare, care se va ținea Joi, 13 l. c., d-l N. Bogdan, directorul liceului de fete „Regina Maria” din Cluj va desvolfa tema: „*Personal didactic exclusiv feminin în liceele de fete?*”

După fiecare comunicare se fac discuții.

La ședințe pot participa, în afară de membri activi și corespondenții ai Secției, și alții cari se interesează de problemele școlare.

Din aforismele lui Coolidge

Poate să nu fie atât de important a determina exact unde te afli, dar este absolut important să știi exact unde mergi.

Democrația nu a înobilat numai omul, ci ea a înobilat și industria. Mergem către momentul când o onoare egală va recompensa un efect egal, fie că acest efect se manifestă într'un biurou ministerial sau într'o prăvălie.

Proteguirea individului este la baza libertății anglo-saxone.

SĂPTĂMÂNĂ ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

UN COLȚ DE PERDEA

Problema pâinei continuă să preocupe această țară agricolă, blagoslovită cu toate elementele de producție agricolă. Constituie de-a dreptul o rușine, faptul că în România noastră, există peste tot o problemă a pâinei. Explicația ce se dă cu Capitala, care e amenințată de pe o zi pe alta să nu aibă pâine — constituie la rindul ei, dovada duceroasă, că la noi politicienii — mor de dragul milionului de autochtoni, pomanagii și samsari din Capitala, ce are strada și *Dacia* cu manifestările și discursurile răsturnătoare de guvern. Și toate acestea în detrimentul producției agricole a acelor 14 milioane de cetățeni agricultori ai țării. . . Șurubăria politică e tot atât de simplistă cât este de condamnată. Politicienii — de ori ce nuanță și din ori care partid — își dau seama că în Capitală trebuie să aibă simpatii aglomerate în masse, zise populare.

Când unii sunt la putere — cei din opoziție, apelază la problema pâinei, subț toate înfățișările ei, practice, alimentare și politice. Și se naște fără vreme, lozica popular plăcută „pâinea eftină”. Nici un guvern n'a cutezat să adăncească problema socială și economică a producției agricole în țara noastră — dacă e vorba de pâinea electorilor, manifestațiilor și partizanilor politici din Capitală. Ca să nu fie „prea de oate”, se confundă țara întreagă cu Bucureștii și ne-am pomenit cu ordonanțe și reglementări a problemei pâinei în Craiova, în Timișoara, în Lugoj ca și în Vlașca și Teleorman — unde este și grâu și tradiție — dar nu este lipsă de pâine.

O mână de samsari și profituri, exorcând morarii și brutarii — îi incurajează și pe aceștia să folosească rara conjunctură de a specula și a se îmbogăți la fel cu întreprinderile de pompe funebre: unii pe cadavre, alții pe pâine.

Or problema pâinei are o singură soluție: să lași libertatea fie căruț cetățean să-și câștige pâinea de toate zilele cum va putea în cadrul muncii și activității sale. Să nu se amestece nici statul, nici Capitala și mai puțin prefectii și primarii, inspectorii, și controlorii în valorizarea producției agricole — producție e formeză temelia vieții noastre economice — căreia trebuie să i-se asigure o liberă valorizare în intern și un sprijin în valorizarea externă.

Așa ar fi normal.

Realitatea este însă că industriași și comercianții ai produselor agricole — sunt silți să plătească bacșișuri grele, ca să-și poată continua profesia cinstită. Aceste posibilități de bacșișe nasc „problema pâinei” ca să asigure plata efectivă a acestor bacșișe sistematizate în toată ierarhia administrativă până când să-și găsiască expresie în milioane.

Problema zahărului — se desprinde, de după colțul de perdea, în imediată vecinătate cu problema pâinei. Avem în țară unsprezece fabrici de zahăr, care azi pot acoperi nevoile de zahăr ale țării — în 3 din 4 părți. Foarte bine — dar faptul rămâne că noi, ca să ne putem lua cafelețu peste întreg anul, mai avem nevoie de un import de 1/4 a nevoilor noastre de zahăr — peste producția țării. Acest import trebuie să-și găsim cu taxe reduse de import.

Așa ar fi normal.

Realitatea însă este că fabricile noastre, de zahăr și-au aranjat un birou comun de vânzare, pe baze de cartel. Și ministerul nostru de industrie și comerț a avut „obiceiul pământului” să se amestece și să fixeze prețuri și să-și asume drepturi de control. Întreb și eu — la ce? Nu pot răspunde pentru-ce. Din această întorochiare vrută — tot numai cu problema bacșișelor ne găsim în față.

Aceste bacșișuri plătite — trebuie să le acoperim noi consumatorii — țara cu indeletniciri de consumație a zahărului.

Și atunci se operează, ca și la problema pâinei, cu prețuri maximale cu „ocrotirea nenorociților consumatori”.

E o frivolă operație.

Să analizăm — liniștiți și real: Producătorii noștri agricoli de sfeclă de zahăr primesc dela fabrici pentru scelele lor un preț inferior față de producătorii de sfeclă din Ungaria și Cehoslovacia — în numărul puterii de achiziție a valutei din fie care din aceste țări. Cu toate aceste zahărul produs în intern, este mai scump valorizat prin Biroul Central al zahărului, prezidat de ministerul de industrie și comerț prin organele sale de fixare a prețului „maximal”. Și după plata vămii noastre de import și după plata tarifelor de transport — ce ni se afirmă, că sunt mai urcate ca în Ungaria și Cehoslovacia — zahărul acestor țări, importat la noi, este mai efin cu 3—5 lei la kilogram!

Ni să eplică acest anacronism cu bacșișele ce trebuiesc plătite. Și refuzul ministrului de finanțe de a urca taxele vamale de import a zahărului — se esplică prin teama de a nu ieși la iveală și această panamauă, aflături de cele ce sunt deschise, în frunte cu cea a pasaportelor și cele nenumerate dela CFR. Țara consumatoare să controleze svonorile și realitatea.

CFR. — au ajuns să-și schimbe destinația. Din mijloc de transport a ajuns mijloc de îmbogățire pentru câțiva furnizori și funcționari mici și mari. La CFR, se poate totul dacă se nimereste ușa potrivită și nu se poate nimic, dacă vre-un producător oare care, vrea să se țină ori e ținut cu deaslea în cadrele regulamentelor și ordinelor, pe care le dau și dela boactăr până la ministru — care cum îl taie capul și „interesul special”.

Această administrație de stat amenință să ne facă de râs — cu atât mai mult cu cât toate anchetele desăvârșite sau în curs — se isprăvesc cu câte un tap ispășitor, lipsit de importanță sau mai ales de legături politice. Exemplele sunt la îndemâna tuturor. Gazetele relatează zilnic forțări, escrocherii, focuri la C. F. R. Când se descoper, se ia șablonul: desmințiri pripite, anchete binevoitoare, responsabilități reduse prin contabilitatea statului — la directul făptuitor, prins incidental.

Cazul Condeescu dela Cluj e clasic sub acest raport. Nime nu e responsabil — decât el, cel prins. Și toți ceilalți — se pun la adăpostul hârtiilor în regulă și a năroadelor articole din contabilitatea statului, ce nu suportă un control al unei administrații cinstite.

Sub raportul preocupărilor noastre, îngăduite să fie exteriorizate în această revistă — nici nu ne-ar interesa această urâtă latură a C. F. R.

Dar producția n'are mijloace de transport și atunci n'are posibilități de con-

tinuare. Și urmarea este perturbăția economică ce se manifestă sub toate formele de criză.

Producția forestieră — are condiționări mai simțite cu C. F. R., după ce produsele ei sunt de volum mare și ca urmare, cer cele mai multe vagoane. Nici o industrie nu simte nenorocul celei forestiere, când transporturile nu se fac regulat și fără bacșișe. Până când un vagon de marfă colonială, de cereale, de fier chiar — reprezintă valoare între 50 și 300 mii lei — un vagon de lemne de foc și de cherestea abia reprezintă producătorului 4—15 mii de lei.

E evident, că în sistemul bacșișelor — industria forestieră primește cele mai puțin vagoane — în proporția cantitativă a producției. Căci nu poate da bacșișe atât de mari ca celelalte industrii cu valori superioare în raport cu volumul.

Azi am ajuns acolo că produsele noastre forestiere își pierd toate piețele și politica economică oficială se mai întreabă dacă poate sau nu poate să steargă rușinea ce și-a făcut'or adaugând 50% în plus la tarifele urcate de transport pentru lemnele ce ies din țară — menită să îmbunătățească valuta și situația economică prin export.

Cine mai înțelege — în afară de profiteuri, samsari, și cei ce forțează bacșișuri?

Un colț de perdea — am ridicat prin cronicile noastre din săptămâna aceasta. Și perdeaua e mare și ascunde și mai urite lucruri.

Socot că ne facem datoria când avertizăm, până mai este vreme pentru îndreptare.

FINANȚE

Deplasarea cheștiunei monetare.

Trăim în epocă deplasării rolului monedei, care printr'un abuz general și-a asumat rolul de capital, producând anomalia uzurei exagerate și paralizarea circulației banilor.

Prin deplasarea banilor la rolul de capital am ajuns la eufemismul „circulației fiduciare”, cum se numește suma biletelor emise de Banca Națională și căreia nu-i găsim decât cusurul, că nu circulează așa, cum ar trebui să circuleze, ci din cauza multor piedeci se găsește în imposibilitate de mișcare, banul trece cu greu dela om la om și aproape nu iese nici odată din orașul de domiciliu.

Astfel, după o socoteală a noastră, în București sunt blocați ca și locomotivele într'o gară mare, 11 miliarde lei și apoi fie care oraș și comună își are „parcul” său de locomotive monetare, firește toate localizate la circulația dintre zidurile orașului, unde fiecare individ reține la sine sume mai mari de 60 lei, fără motiv, fără scop imediat și fără să-i lase în circulație, prin ceace se imobilizează zilnic miliarde în dauna circulației.

Dar pentru ca să se vadă clar, cât de inutilă este aroganța monedei în rolul de capital, vom arăta aici proporția justă dintre acești doi adversari, cari sunt banul și capitalul.

Adevăratul capital în România este cam următorul (după o apreciere modestă):

58.848.846 jugăre teren agricol lei	294.244.230.000—
7.235.000 hectare pădure	36.000.000.000—
valoarea subsolului	6.400.000.000.000—
„ industriilor	660.000.000.000—
căile ferate cu parcul lor	40.000.000.000—
linii și stațiuni telefonice, telegr.	6.000.000.000—
parcul vapoarelor și mărilor	4.000.000.000—
1.686.728 cai a 200 lei	3.373.456.000—

5.721.170 bovine	11.442.340.000.—
15.000.000 porci, capre, oi	15.000.000.000.—
8000 comune a 100 case a 10.000.	80.000.000.000.—
200 lânguri și orașe a 1000 case.	80.000.000.000.—
imobilele din București	50.000.000.000.—
inventare și depozite	130.000.000.000.—
16.000.000 a cca 100.000	1.600.000.000.000.—
efecte, titluri, acțiuni etc.	40.000.000.000.—
	total: lei 9.378.060.026.000.—

Față de acest capital evaluat extrem de modest, totalul monedei se pretinde a fi 19 miliarde lei, adică 2/100 din total sau o proporție de doi metri față de un kilo-

metru. Ce vrea acest pretins „capital“ de 19 miliarde față de capitalul adevărat de cca 10 trilioane lei actuali? Vrea să țină pe acesta din urmă sub foc de baraj prin dobânzi uzurare până va crește singur preste valoarea adevăratului capital? Și ce importanță are moneda de 19 miliarde lei față de capitalul de lei 20 bilioane? Vrea moneda să fie capital?

Aici vedem tragica deplasare a unui rol de utilitate publică a monedei și aici

zace și soluția: să fie banul dan și capitalul să fie capital. La din contră, banii asumându-și prin abuz rolul de capital, vor suferi soarta acestuia pe care îl atacă.
V. Vlăcu.

SCHMOLL-PASTA
E CEA MAI BUNĂ CREAMĂ DE GHETE
BRAȘOV, STR. LUNGĂ N. 59.

Vreți să cunoașteți Ardealul sub aspectele sale sociale și economice?

TARIFUL RECLAMELOR:

	Lei
0 pagină	4000.—
Jum. pagină	2000.—
Un sfert de pagină	1000.—
0 optime „ „	500.—
0 șaisprezecime „	250.—

La republicare acordăm reduceri de 40, 50 și 60%.

REVISTA SOCIETATEA DE MĂINE

este informatorul cel mai obiectiv al tuturor puterilor de muncă și bogăție din cuprinsul regiunii ciscarpatine.

Vechiul regat și celelalte provincii au tot interesul să știe ce se petrece în Ardeal. Abonați „Societatea de mâine“ mare publicație săptămânală, apelați la publicitatea paginilor ei.

„LEBEDA“ S. A.

In Cluj, Strada Iașilor N-rul 14.

Prima fabrică română de **PLAPOME**, saltele, vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene aranjată cu curent electric

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.
CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

Mare depozit de lămpi și material electric!

VĂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

Atențiune! Enormă reducere de preț! Atențiune!

Mașina cu adevărat universală, folosibilă la arat, treerat, sămănat, pentru mănarea de mori și ferestreae, pentru tragerea de poveri pâpă la 12 tone, tractorul

FORDSON se află în depozit la firma **PERRY**

Cluj, Str. Regina Maria 2. :: Telefon 999.

Și se vinde, pentru scurt timp, cu preț excepțional de Lei **117.000**

ÎN PALATUL SOC. „GENERALA“ din Str. Iorga 3, Cluj, S'A REDESCHIS
MAGAZINUL „COLOMBO“ IONEL ALDIȚA,

asortat cu cele mai fine mărfuri de coloniale, delicatessen și beuturi. Vânzare promptă și serviciul conștiincios. Unt de lemn frances în bidoane de 1000 grame Lei 85.— ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ Vin Drăgășani, Țuică de Valeni.

CAFEA TURCEASCĂ PRIMISIMA Kg. 140.—

SPRIJINIȚI COMERȚUL ROMÂNESC!

IONEL ALDIȚA-COLOMBO.

ADRESA

2239

Biblioteca Universității

Cluj

ex. of.

FABRICA DE BERE S. A. DIN TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ
COROANA

bere nutritoare din malț dublu
și

GLORIA

berea cea mai gustoasă și renumită

Fabrica : TURDA

Deposit general : CLUJ, Calea Dorobanților No. 11

Intreprinderile Forestiere Rom. S. A.
Cluj, Calea Regele Ferdinand 38

Se ocupă cu exploatarea
de păduri, cu industrializa-
rea lemnului și finanțarea
intreprinderilor
similare.

Capital social lei 65.000.000

Uzine : Leșnic, Coșnea, Cloșani, Valea
Drăganului (Poeni)

BERE
URSUS

din fabrica

Czell din Cluj

este cea mai pre-
dilectă beaură a
publicului

Fondate în anul 1868 **FABRICILE
DE MAȘINI SOC. AN.
A. N. D. RIEGER**

Sibiu, Piața Lemnelor 5. și Târgul de Fân 1.

Telefon : Fabricile 252. Prăvălia I. 251.

Adresa telegrafică : Famarieg.

Toate solurile da mașini agricole ca : garnituri de trerat pen-
tru mână cu mâna, cu cai și cu putere motorică, vâ-
turături, trioare, mașini de sămănat porumb, greble
de adunat fân și bucate, pluguri de diferite sisteme,
mori pentru poame și struguri, teascuri pentru poame,
struguri și semințe uleioase simple și hidraulice.

Mașini textile cu mașini de scărmanat lână, lup scărmana-
tor, darac, piua și mașini de răsucit.

Pompe ca : pompe de ridicat, pompe „Fauler“ pentru zămuri
de gunoi, pompe aspiratoare, respingătoare pentru con-
strucțiuni cu cilindri dubli. „Erika“ pompă cu lanț
pentru fântâni, Piese de rezervă pentru toate mașinile.

Cel mai mare atelier de reparațiuni pentru construcțiuni
de fier, instalațiuni de transmisțiuni, roți dințate etc.

Construcțiuni de mori și unelte ca : roți pentru apă, scute
pentru morari, diverse piese pentru mori etc.

Turnătorie de fier și triburi se toarnă tot felul de piese din
fontă pentru construcțiuni și mașinării după modelele
proprii, sau modele străine, desenuri ori schițe dela
cele mai mici până la 10.000 kg. o bucată, secțiune
specială pentru tot felul de roți dințate. Secția specială
pentru repararea locomotivelor și vagoanelor.

Deposit de tutori de presiune, bucăți fasonate, armături
pentru fântâni, discuri pentru curele de transmisțiuni
de primă calitate, motoare de benzină, tuburi pentru
gaz, fitting, cărbuni de piatră și coacă.

Mare deposit de cherestea toate solurile și dimensiunile în
lemnări de construcțiuni, scânduri, lați etc.

Cele mai bine asortate magazii și prăvălii de fierărie.
La cerere servim oferte cu preferințe cele mai avantajoase

„**VINEA**“

S. A.

Pentru Comerțul
de vinuri și Derivatele lor

ALBA-IULIA

Sucursale: Arad și Tâșnad